Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 213 (14233) | 1973 оной сентябриин 9, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

АЙЛ БҮХЭНДЭ— ГАЗЕТЭ, ЖУРНАЛ

Иимэ уряа доро 1974 ондо хэблэгдэн гараха газетэ болон журналнуудта захил абалга сентябриин 1-һээ хаа хаанагүй эхилбэ. Энэ хадаа тон ехэ политическэ удха шанартай хүдэлмэри болоно.

Коммунис парти совет хэблэлые өөрынгөө үнэн сэхэ, шадалхы туһалагша мүн гэжэ тоолодог. Багша Ленинэй энэ заабаринуудые бэелүүлэн, совет хэблэл хамтын пропагандист, агитатор байхаһаа гадна, хамтын эмхидхэлшэ болоно. Мүнөөнэй газетэ, журналнуудай үүргэ улам ехэ боложо, манай арад хүлеэжэ байдаг болонхой.

«Хэдэн зуугаад мянган, миллион хэһэгээр тарадаг хэблэлтэй байха зэргэтэйбди» гэжэ Владимир Ильич Ленин Совет засагай түрүүшын һаранuудта хэлэһэн байгаа. Пролетариадай вождиин энэ заабари баһал урагшатай һайнаар дүүргэгдэнэ. Орон доторнай хэблэгдэн гарадаг газетэ, журналнуудай тираж тэрэнние эли тодоор гэршэлнэ. Жэшээлэн хэлэбэл, манай республикын 1000 хүн бүридэ 1114 хэһэг газетэ, журнал абтадаг байха юм. Энэнь 1972 онойхиһоо 76 хэһэгээр олон болоно.

Арад зоной дунда хэблэл тарааха талаар республикын олохон аймагуудай партийна организацинууд һайн дүй дүршэлтэй болонхой. Жэшээ болгон Захааминай аймаг хараад үзэе. КПСС-эй райкомой шиидхэбэриин ёһоор, хэблэл тараалгада һалаха ниитын Совет эндэ эмхидхэгдээд, эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулжа байдаг. Хэблэл тараалгын урда тээ партийна организацинуудай секретарьнарай, хэлхеэ холбооной, «Союзпечатиин» хүдэлмэрилэгшэдэй, хэблэл тарааха ниитын түлөөлэгшэнэрэй зүблөөн партиин райкомдо зарлагдажа, энэ талаар хүдэлмэри үнгэргэхэ хэмжээнүүд зүбшэгдэдэг заншалтай. Тиигээд партиин райкомой бюрогой, аймсоведэй исполкомой гэшүүдтэ хэблэл тарааха талаар ажахы, предприятинууд даалгагдадаг юм. Тэдэнэр энэ хүдэлмэри хинан хүгжөөжэ байдаг, хэрэгтэй болохо зүбшөөл зохихо туһаламжа хүргэдэг байна. Захааминай аймагай 1000 хүн бүринь мүнөө 1124 хэһэг газетэ, журнал абажа, үдэр бүри һонирхон уншана. Энэ аймагай 1200-аад гэр бүлэ бүри «Буряад үнэн» газетэ захижа абадаг юм.

Республикын ниислэл Улаан-Үдэ хотодо, Сэлэнгын, Загарайн, Хойто-Байгалай болон бусад аймагуудай ажалшад газетэ болон журналнуудые олоор захин абажа, үдэр бүри һонирхон уншадаг һайн һайхан заншалтай болонхой. Буряадай ороной арад зон мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ олон газетэ журнал абадаг болоо. Эдэ бүгэдэ хадаа КПСС-эй райкомуудай, партийна эхин организацинуудай ажалшадай дунда хүтэлдэг ойлгуулалгын ехэ хүдэлмэриин аша үрэ, хүн зоной ухаан бодолой зорилтын улам түргөөр ургажа байһанай эли тодо гэршэ болоно бшуу.

Тиимэтэй хамта хэблэл тарааха хүдэлмэри аймаг, нютаг бүхэндэ жэгдэ һайнаар ябуулагдана гэхын аргагүй. Үнгэрэгшэ жэлдэ республикын олохон аймагуудта хэблэл тараалга хангалтагүйгөөр эмхидхэгдэһэн. Жэшээлэн хэлэбэл, Хяагтын, Бэшүүрэй, Түнхэнэй болон бусад аймагуудай ажалшадай дунда газетэ, журналнууд үсөөнөөр тараагдаһан байгаа. Дурсагдаһан аймагуудай 1000 хүн бүридэ республикын дунда зэргын хэмжээнһээ үсөөн хэблэл тараагдаһан юм.

Энэ жэлэй үнгэрэхэ бүри республикын хүн зон, тэрэ тоодо залуу үетэн бүри олошоржо байна. Тэдэ үндэһэн хэлэн дээрэ гарадаг газетэ, журналнуудта захил абалга бирагүйгөөр дээшэлнэгүй гэжэ тэмдэглэмээр. Илангаяа, Хяагтын, Бэшүүрэй, Баргажанай, Загарайн, Улаан-Үдын аймагуудта буряад хэблэл үсөөнөөр тарана.

Арад зоной дунда газетэ болон журналнуудые тараалга зохёон байгуулгын дуранай хэрэг мүн. Хүн зоной дунда совет хэблэлэй ухаандаг үүргэ, тэрэнэй удха шанар тухай ойлгуулалгымжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха, дуратай газетэ болон журналнуудые, шэнэ хэблэл ажалшадта дурадхаха хэрэг эндэ удха бүри ээлхэ зэргэтэй болоно. Тиихэдэ хэблэл тарааха талаар бэрхэ түлөөлэгшэдэй, почтальонуудай ажалай дүй дүршэлэй оролдосотойгоор тарааха шухала. Тиимэ хүнүүд республика доторнай үсөөн бэшэ.

Захааминай аймагай Санагын хэлхеэ холбооной отделениин начальнигаар һама-Цырен Долгорович Очиров гушаад жэлдэ ажаллажа, ажалай баян дүй дүршэлтэй болоо. Тэрэ хүн зонтой зохидоор хөөрэлдэдэг, дуратай газетэ, журналнуудые дурадхажа шададаг, заатагүй захил абаһан лэ байха. Энэ отделениин почтальонууд Даша Бабалаев, Санжайма Зомонова гэгшэд хэблэл тараалгада эдэбхитэйгээр хабаадана.

Манай газетын олохон хүдөө бэшэгшэд хэблэл тарааха хэрэгтэ үүсхэл ехэтэйгээр хабаадана. Тэдэнэй тоодо С. Бидеев (Сэлэнгын аймаг), Ц. Найданов (Захаамин), Б. Бирзаев (Түнхэн), Д. Дугаров (Ахын аймаг) болон бусад нүхэд байна. Эдэнэр өөһэдынгөө тушаалта ажалые эрхимээр дүүргэн хажуугаар газетын редакцида һони-һонин мэдээсэлнүүдые эльгээжэ байдаг, үшөө хэблэл тарааха хэрэгтэ бүхы шадалаараа оролдожо ябадаг байха юм. Иимэ һайн хүн һанаатай, хэблэл тарааха ниитын бэрхэ түлөөлэгшэд аймаг бүхэндэ бии.

Хүн зоной захиһан газетэ, журналнуудые хаһа сагтань хүргэхэ хүргэхэ асуудал ехэ удха шанартай. Энэ талаар захил хэгшэдтэ нилээд дутагдалтай байһаар. «Жэл бүри «Буряад үнэн» газетэ, «Байгал» журнал абажа, ехэ һонирхон уншадаг бэди. Тэдэ захилнай заримдаа саг соогоо ерэнэгүй. Ноднинай «Байгал» журналай 1-дэхи, 3-дахи номернуудые бидэ болотор абаагүйбди» гэжэ Яруунын аймагай Хэндэ Тэгэй нютагта ажаһуудаг Р. Дондупов Ц-Д. Шойдопова хоёр бэшэнэ.

Улаан-Үдэ хотын, Загарайн, Ахын аймагуудай ажалшадай дундаһаа газетэ, журналнууд эзэдтэнь саг соогоо хүргэгдэнэгүй гэһэн мэдээсэл, гомдолнууд ородог. Тиихэдэ холын гүүртэ малшадай мэдээсэлнүүдтэ хэблэл ехэ гээгдэлтэйгээр хүргэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ тон таарамжагүй хэрэг гэээшэ. Тиимэһээ эдэ дутагдалнуудые хараадаа абажа, дары хэмжээ абаха шухала.

Хэблэл тараалга—политическэ шухала удха шанартай хэрэг мүн. «Айл бүхэндэ—газетэ, журнал» гэһэн уряа доро энэ хүдэлмэри үнгэргэгдэхэ зэргэтэй. Энэ хадаа аймагуудай «Союзпечать» агентствэнүүдэй, хэлхеэ холбооной отделенинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй, хэблэл тарааха ниитын түлөөлэгшэнэрэй, хэблэлэй эдэбхитэй ажалай шухала шалгалта болохо юм. Хэблэл тарааха хүдэлмэри предприяти, эмхи зургаан, ажахы бүхэнэй партийна организацинуудай үдэр бүриин хиналтада байха зэргэтэй.

ТАРЯА ХУРЯАЛГАДА, ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭДЭ—ҮРГЭН ДЭЛИСЭ

ТАРЯАГАА ТУШААЖА ЗАХАЛБА

Намарай һэрюухэн һэбшээндэ захагүй үргэн далай шэнгеэр долгилжо байһан алтан шаргал таряан соогуур хүсэтэ комбайнуудай хойно хойноһоо һубарилдан ябажа, шэнэ ургаса кузоваараа дүүрэтэр тээһэн автомашинануудай тооһо бурьяса гүйлгэлдэхые мүнөө хаа хаанагүй харахат.

Байгша ондо ажахымнай механизаторнууд 4500 гектар тарялан дээрэһээ 47 мянган центнер орооһо хуряаха, тэрэнэй 3180 центнерые гүрэндэ тушааха түсэбтэй юм. Энэ халуун хаһада манда 23 комбайн хүдэлгэгдэнэ. Һаянай байдалаар комбайнёрнууднай 600 гектар таряа сабшаһан, 150 гектар шэнниисэ сэхэ хадаһан байна. Сэхэ хадалгада дүй дүршэлтэй комбайнер Георгий Карпович Тарабукин түрүүшын үдэрһөө эхилээд халаан бүриингөө даабарие 110—120 процент дүүргэнэ. Сабшалгада ажаллажа байһан комбайнёрнууд соохоо Михаил Спиридонович Антонов, Павел Дмитриевич Тютрин, Михаил Лукич Малых гэгшэд онсо шалгаржа, үдэр бүриингөө даабарие холо үлүүлэн дүүргэжэ ябана.

Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлэй таряа хуряалгые богонихон болзорто эрхим һайн шанартайгаар хуряажа абаха тухайгаа Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой таряашад республикынгаа механизаторнуудта мэдүүлһэн гээшэ. Тэдэнэй гаргаһан һайн һайхан үүсхэлые һайшаан дэмжээд, энэ шухала хүдэлмэриеэ хараалһан болзортоо дүүргэхэ, тарялан дээрээ гонзогоршье хоолос, монсогоршье орооһо үлөөнгүй хуряажа абахын тула механизаторнууд шадабари, мэргэжэлээ гарган ажаллана.

Манай «Гигант» колхозой механизаторнууд аймаг соогоо түрүүлэн, гүрэндэ таряа тушаажа захалба. Мүнөө үедэ бидэ 300 центнер орооһо ябуулаад байнабди.

К. ЯКОВЛЕВ,
«Гигант» колхозой главна агроном.
Загарайн аймаг.

ҮНИНЭЙ МЕХАНИЗАТОР

Ажахымнай механизаторнуудай үргэһэ нойргүйгөөр ажаллаха халуун хаһа—таряа хуряалга түлэг захалба. Байгша ондо манай «Восточные Саяны» колхоз 42 мянган центнер орооһо хуряажа, тэрэнэйнгээ 7 мянган центнерые гүрэндэ худалдаха түсэбтэй юм. Хараалһан түсэб, даабаряа нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын тула гектар бүриһөө дунда зэргээр 12 центнер таряа хуряажа абаха байнабди.

Таряа хуряалгын үедэ манда 22 комбайн хүдэлгэгдэхэ байбал, мүнөө 14-иинь ябажа байнхай. Үлэгшэ 8 комбайн подборкодо табигданхай юм. Энэ харюусалгатай ажалаа групповой аргаар ябуулнабди. Таряа хуряалгада хүдэлжэ байһан механизатор бүхэн социалис уялга абанхай. Ажахымнай дүй дүршэлтэй комбайнернууд Самба Данзапович Ардуев, Семен Фадеевич Серебренников, Дамнин Шагжиевич Истаев гэгшэд богонихон болзорто 4000 центнер таряа сохижо абаха тухайгаа суг хүдэлдэг нүхэдтөө мэдүүлбэ.

Колхозоймнай механизаторнууд 400 гектар дээрэһээ 4800 центнер горох хуряажа абаха. Тэрэнэй түрүүшын 720 центнерынь тоот дээрэ буулгагдаба.

Аймагай мэдээжэ кууЗикушан Сокто Бальжинович Гомбоев комбайн даажа абаад, горох сабшалгада ажаллана. Энэ нүхэрнай кууЗику хуряаха болотор таряа хадалгада ажаллахань. Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлдэ Сокто Бальжинович гектар бүриһөө 900 центнер кууЗику хуряажа абаха социалис уялгатай юм. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхын тула нүхэр Гомбоев эдир туһалагшадаараа оролдосотойгоор ажаллаа гэжэ хэлэмээр.

Владимир Доржиевич Машкинов аяар холын Түнхэн нютагташье кукурузын һабша намаагай тоггууритай һайн ургаса хуряажа болохо гэжэ харуулһан хүнүүдэй нэгэн. Байгша ондо Владимир Доржиевич 150 гектар дээрэһээ 37.500 центнер кукурузын һабша намаатай ургаса хуряажа абаха тухайгаа мэдүүлһэн юм. Нүхэр Машкинов үдэр бүри оролдожо ургуулһан кукурузаяа хюрууда сохюулангүй сэл хүхөөр силос даража абаа.

В. ХАМАГАЕВ,
«Восточные Саяны» колхозой главна агроном.
Түнхэнэй аймаг.

Ерээдүйгөө бодомжолон

Химнын совхозой Цайдамай тракторно-таряан ажалай бригада мүнөө жэлдэ 1400 гектар таряа хуряаха түсэбтэй юм. Эндэхи механизаторнууд Украинын таряашадай, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхозой механизаторнуудай гаргаһан үүсхэлые һайшаан дэмжээд, энэ харюусалгатай хүдэлмэриеэ хараалһан болзортоо һайн шанартайгаар дүүргэхэ гэһэн зорилго урдаа табинхай ажаллана. Тиигэншьегүй яахаб. Сут хүдэлдэг нүхэдэйнгөө оролдолгын ашаар ургуулһан таряа, «комбайнер» нэрэдээ хүрэмөөр хуряаха гээшэ мүнөө үдэрэй дайшалхы зорилго болоод байна бшуу.

Цайдамай механизаторнууд һаянай байдалаар бүхы таряанайнгаа дүрбэнэй нэгэ хубиие сабшаба. Эндэ 9 агрегат ажаллана. Үнгэрэгшэ жэлэй чемпион Борис Лундуков халаан бүриингөө даабарие үлүүлэн дүүргэжэ, түрүүшын үдэрһөө эрхимлэгшэдэй зэргэдэ ябана. Механизаторнууд Хубита Жалсанов, Владимир Гансурунов, Дашинима Жалсанов гэгшэд мүн лэ жэшээ абамаар хүдэлнэ.

Энэ жэлэй сагай уларилые хараадаа абажа, сэлмэг үдэр бүхэнние бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ гэжэ тэдэнэр хэлсэнхэй.

Поли дээрэхи һолоомо суглуулха хүдэлмэридэ тусхай бригада табигданхай. Тэдэнэй мэдэлдэ хэрэгтэй оньһон машина үгтэнхэй.

Ерэхэ жэлэй баян ургасын түлөө мүнөөнһөө оролдохо, намарай паар саг соонь һайнаар элдүүрилхээр тэдэнэр хараална.

Н. НАМСАРАЕВ.
Сэлэнгын аймаг.

ХҮХЭ ҺОЛООМООР СИЛОС ДАРАНА

ФОТОРЕПОРТАЖ

Загаһатын совхозой механизаторнууд силос эмхитэй һайнаар даража, түсэбөө дүүргэхэ дүтэлөө. Харгааһан, Хотогор, Толгой, Урда-Ара гэжэ газарта силосэй арба гаран комбайн хүнхинэжэ, үглөөнэй наранһаа үдэшын боро хараан болотор ажалай халуун амисхал замханагүй. Эндэ механизаторнууд Бадма Урбанов, Цырен Пинтаев, Бабасан Жамьянов, Владимир, Бато Будаевтан халаанайнгаа даабари холо үлүүлэн дүүргэнэ. Бүхы тракторнуудые бензин, дизельнэ түлишөөр хангадаг тусхай машинын жолоошон Маркс Мониев заахашье һаадгүйгөөр ажаллана.

Силос дараха хүдэлмэридэ Улаан-Үдэһөө ерэһэн республикын «Сельхозтехника» нэгэдэлэй автотранспортна предприятиин 16 автомашина ябуулагдана. Тэдэнэй рульда һууһан 1-дэхи классай жолоошод Георгий Тютрин, Николай Аносов, Георгий Пермяков гэгшэд илангаяа шалгаржа гарана. Тэдэнэр үдэртэ 12—13 дахижа, силосэй ногоо зөөнэ.

— Һүүлэй мэдээгээр манай совхоздо 4000 тонно силос дарагдаад байна. Механизаторнууд, городһоо ерэһэн жолоошод арга шадалаараа оролдоно, — гэжэ совхозой директор М. Санжимитыпов магтаба.

Эндэ силостэ орохо хүхэ һолоомо ЖВИ-6 жаткаар хадагдаад, һүүлээрнь силосэй комбайнаар баалнуудые суглуулан, ногоое хэршэжэ үгэнэ. Энэ арга хэрэглэхэдэ, ажалай бүтээсэ 2—3 дахин дээшэлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Толгой гэжэ газарта жаткаар хадагдаһан хүхэ һолоомо силосэй комбайнуудаар суглуулан хэршэгдэнэ: бригадын эгээ залуу тракторист Владимир Будаев; силос дараха хүдэлмэри түлэг дундаа: кукуруза, наран сэсэг, хүхэ һолоомо холижо, силос болгон дарана.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

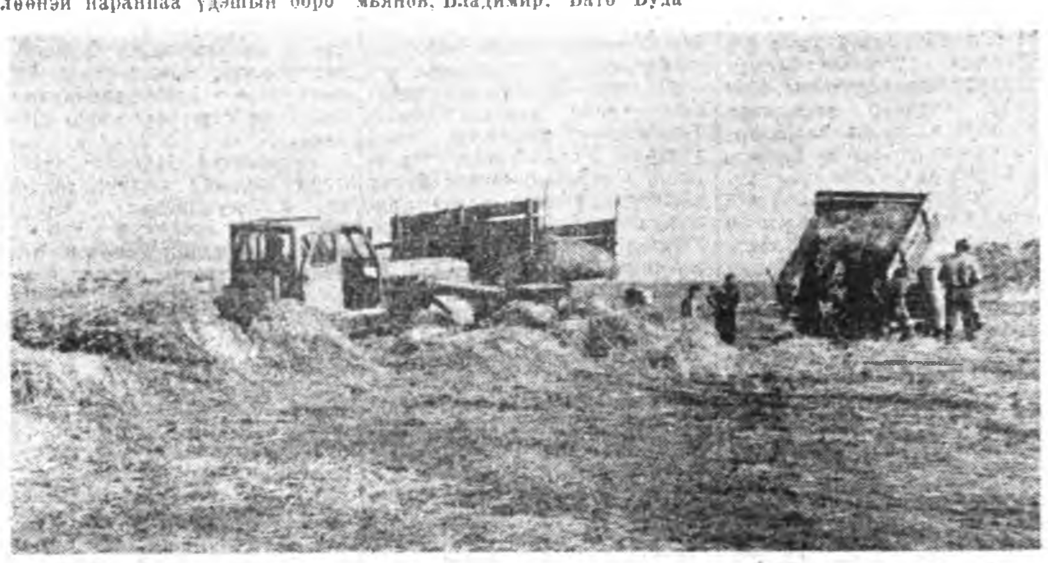

ТЭН ХАХАДЫНЬ УНАГААГДАБА

«Родина» колхозой механизаторнууд аймаг соогоо түрүүлэн таряагаа хуряажа захалба. Һүүлэй мэдээгээр эндэхи таряашад бүхы шэнниисынгээ тэн хахадые гэхэ гү, али 2000 гектарые баал болгобо. Түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлдэ механизаторнууд гектар бүриһөө 14,5 центнер таряа хуряажа абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхээр шиидэнхэй. Таряа хуряалгада Михаил Иванович Тимофеев, Николай Сергеевич Алимасов, Дмитрий Иннокентьевич Климовэй даадаг звеногой комбайнернууд суг хүдэлдэг нүхэд сооһоо онсо шалгарна. Дээрэ дурсагдаһан звено тус бүридөө 500 гектар шэнниисэ баал болгон сабшаад байна.

Халуун хаһада ажаллажа байһан комбайнёр, жолоошон, хүдэлмэришэн бүхэн мүрысөөнэй гуримтай танилсанхай, тус бүридөө социалис уялга батадан абанхай. Полевой стан һайнаар түхеэрэгдэнхэй. Сүлөөтэй сагтаа таряашад амарха, газетэ, журнал уншаха арга боломжотой юм.

Август һарын хори гаранаар аймагаймнай бусад ажахынуудай таряашад энэ халуун ажалаа захалба. Аймагаймнай комбайнернууд Украинын таряашадай жэшээгээр ажаллажа, нүхэдэнйгөө оролдожо ургуулһан таряае гээлтэ хоролтодо оруулангүй, үсөөхэн үдэрэй туршада хуряажа абахын тула эршэтэйгээр хүдэлжэ байна. Шэнэ ургасын таряа хуряалга үдэрһөө үдэртэ эршэдэнэ.

С. РИНЧИНОВА.
Хяагтын аймаг.

„ИНТЕРЛИТМАШ-73“

Сентябриин 7-до СССР-эй ВДНХ-да нээгдэһэн «Интерлитмаш-73» гэһэн уласхоорондын выставкэдэ түрүүшын хүнүүд харахаяа ерэбэ.

— Шудхалаашадай уласхоорондын 40-дэхи Конгрессэй Советскэ Союзда үнгэргэгдэхэ болоһонтой дашарамдуулан эмхидхэгдэһэн шудхалаа хэдэг техникын энэ үргэн ехэ харалга манай орон дотор түрүүшынхиеэ үнгэргэгдэжэ байна, — гэжэ Конгрессэй эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, Станок бүтээлгын ба инструментальна промышленностиин министрэй орлогшо А. Е. Прокопович хөөрэнэ. — «Хүн, наука болон техникэ шудхалаагай үйлэдбэридэ» гэһэн конгрессэй уряатай зохилдуулан үнгэргэгдэжэ байгаа выставкын гол шэглэл хадаа шудхалаагай үйлэдбэрие оньһожоруулха, шудхалаагай шанарые дээшэлүүлхэ, мүн шудхалга хэдэг цехүүдтэ ажалай таатай зохид эрхэ байдал байгуулха талаар совет болон хилын саанахи мэргэжэлтэдэй һүүлшын туйлалтануудые харуулха ябадал болоно.

17 оронуудай 100 гаран фирмэнүүд выставкэдэ хабаадалсажа, 1000 тухай экспонадуудые харуулна. Тэдэнэй дунда 200 гаран автоматическа лининүүд, машина, приборнууд, томо, бараа ехэтэй түхеэрэлгын хэдэн арбаад хүдэлдэг македүүд, элдэб холисонуудһаа хэгдэһэн шудхалаанууд, материалнуудай образецүүд ба бусад олон зүйлнүүд бии.

Советскэ Союз эгээн олон экспонадуудые табинхай. Тиимэ байнгүй яахаб. Шудхагдамал заготовко үйлэдбэрилхэ талаар СССР дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һууриие эзэлдэг ха юм. Выставкын совет бүлэгтэ 12 министерство болон ведомствэнүүдэй 60 предприяти, организацинууд, эрдэм-шэнжэлгын болон проектнэ институдууд хабаадана.

СЭВ-эй гэшүүн-оронууд «Интерлитмаш-73» гэһэн выставкэ дээрэ шудхалаагай үйлэдбэрие механизацилха ба автоматизацилха талаар һүүлшынгээ туйлалтануудай, тэрэ тоодо автомат-лининүүдые, бүтээсэ ехэтэй смесительнүүдые, даралта доро шудхалаа хэдэг машинануудые, бусадшье шэнэ зүйлнүүдээ харуулна.

Мүн США-гай, ФРГ-гэй Франциин, Англиин болон Италиин фирмэнүүд выставкэдэ үргэнөөр хабаадана.

Хэлсээнүүдые хэхын, ажал хэрэг тухайгаа хөөрэлдэхын тулада уулзаха, худалдаа наймаанай талаар хэлсээнүүдые баталха коммерческэ центр выставкэ дээрэ эмхидхэгдэнэ.

Выставкэ сентябриин 21 болотор үргэлжэлхэ.

(ТАСС-ай корр.).

ГҮРЭНДЭ ОРООҺО ХУДАЛДАХА СОЦИАЛИС УЯЛГАЯА ДҮҮРГЭБЭ

АЛМА-АТЫН ОБЛАСТЬ

АЛМА-АТЫН ОБЛАСТИИН хүдөө ажахын ажалшад табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлдэ хүдөө ажахын бүхы культурануудай баян ургаса абахын тулада социалис мүрысөө дэлгэрүүлээд, гүрэндэ орооһо худалдаха талаар абаһан уялганuудаа амжалтатайгаар дүүргэбэ.

Областиин колхозууд болон совхозуудһаа 414 мянган тонно орооһон бэлэдхэлэй пунктнуудта ороо. Энэнь арадай ажахын түсэбһөө һураггүй ехэ болоно. Шэнниисэ болон ешмээн худалдан абаха түсэбүүд үлүүлэн дүүргэгдөө. Гүрэндэ түсэбһөө гадуур таряа худалдалга үргэлжэлһөөр.

Таряа хуряалгаа түргэнөөр дүүргэхын, барайтар кукуруза болон хожомой бусад культурануудые гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ дүүргэхын, намарай таряа тарилгые амжалтатайгаар үнгэргэхын, шухала хэрэгтэй тэжээлэй запас бэлэдхэхын, малай үбэлжэлгэдэ саг болзор соогоо бэлдэхын түлөө областиин колхозниигууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, партийна, совет, хүдөө ажахын болон бэлэдхэлэй организацинууд бүхы хүсэлэл оролдолгоёо элсүүлнэ.

МОРДВАГАЙ АССР

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлжэ, газар таряалангай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилдэг, бэлэдхэдэг болохын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсоод, Мордовско АССР-эй хүдөө ажахын ажалшад орооһото ургамалнуудай һайн ургаса ургуулһан, тэдэнние хуряалгые эмхитэйгээр үнгэргэжэ, гүрэндэ таряа худалдаха талаар социалис уялгануудаа үлүүлэн дүүргэһэн байна. Иигэжэ 367 мянган тонно орооһон колхоз, совхозуудһаа бэлэдхэлэй пунктнуудта тушаагдаа. Энэнь арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһанһаа һураггүй ехэ болоно. Мүн эдеэ хоолой, тэжээлэй, бобово болон хүрпэй болгодог культурануудые бэлэдхэхэ түсэб үлүүлэн дүүргэгдөө.

Гүрэндэ түсэбһөө гадуур таряа худалдалга үргэлжэлһөөр.

Партийна ажабайдал

ШИИДХЭХЫ САГАЙ ЭРИЛТЭ

КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК мал ажалай продуктнуудые бүри ехээр абаха ба бэлэдхэхын түлөө малшадай дунда дэлгэрһэн бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүн гаргаба. Тэрээн тушаа абтаһан тогтоолой ёһоор, манай Улаан-Үдын аймаг мүрысөөндэ илагшадай тоодо орожо, КПСС-эй ЦК-гай, Министрнүүдэй Советэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугта, мүнгэн шанда хүртэбэ. Аймагай малшадай энэ туйлалтада манай ажахын ажалшадай оруулһан хубита баһал бии гээшэ.

1972—1973 онуудай малай үбэлжэлгын үедэ малшадай дунда ябуулһан политическэ болон эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэриимнай аша үрэнь эндэл харагдаба гээшэ. Гэбэшье энэ амжалтаараа бидэ һанаагаа амараад һууха ёһогүйбди. Малшадай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгээ улам нарижуулан һайжаруулха, мүрысөөнэй дэлисые бүри үргэдхэхэ эрилтэ табигдана. Илангаяа ерэхэ үбэлжэлгые угтажа байха үедөө энэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулхагүйдэ аргагүй.

Ерэхэ жэлдэ бүри һайн үрэ дүн туйлахын түлөө бидэ мүнөө бата бэхи үндэһэ һуури табиха зэргэтэйбди. Тэрэ үндэһэ һууримнай хадаа үбэлжэлгын хаһада ниитын адууһа малда бардам хүрэхэ алибаа тэжээл бэлэдхэхэ хэрэг болоно. Ушар иимэһээ тон харюусалгатай хаһые — ниитын малда тэжээл бэлэдхэлгын, таряа хуряалгын хүдэлмэриие — һайнаар үнгэргэхын тулада манай партийна организаци эмхидхэлэй ехэхэн хүдэлмэри ябуулаа һэн. Нэн түрүүн звено, бригада, агрегатуудые зүбөөр бүридүүлэн эмхидхэлгэдэ ехэхэн анхарал хандуулагдаа. Ажахын партийна, комсомолой комитедүүд коммунистнуудаа, комсомол залуушуулаа үйлэдбэриингөө шухала шухала һалбаринууд дээрэ таараха соонь хубаарилан табихые оролдоһон байна. Мүн парткомой заседани дээрэ ниитын малда тэжээл бэлэдхэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ тухай асуудал үргэнөөр хэлсэгдэһэн, отделенинүүдэй үбһэ хуряалгада, силос, сенаж даралгада хэрэглэгдэхэ техникээ хэр зэргээр заһаһан, бэлдэһэн тушаа коммунистнууд хөөрэлдөө һэн.

Һүүлэй мэдээгээр ажахыда 19.000 центнер үбһэн, 3.700 тонно сенаж (түсэблэһэн 2.000 тонныи орондо), 360 тонно силос, 100 тонно ногооной гурил, 350 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхэгдээд байна. Гэбэшье бороо хура, үер нилээд һаад ушаруулаа. Тиимэһээ сенаж ехээр дарагдаа гээшэ.

Тэжээл бэлэдхэлгэдэ коммунистнууд Ажалай Улаан Тугай орденой кавалер Василий Бальжирович Эрдынеев, «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденто Влас Прокопьевич Парфёнов гэгшэд илангаяа һайнаар хүдэлжэ байна. Тэдэ үдэрэйнгөө нормо хододоо үлүүлэн дүүргэдэг юм.

Мүн шофёрнууд Иван Борисович Якупов, Георгий Степанович Ковулин гэгшэд тус тудтаа 500 гаран тонно шэмэтэ ногоо шэрээ. Луговодуудай дунда Георгий Иванович Астраханцев, Василий Константинович Овчинников гэгшэд түрүүлжэ ябана. Эдэнэрнай коммунистнууд ааб даа. Тэдэнэй уһалһан сабшалангай гектар бүриһөө гушаад гаран центнер үбһэн абтаа. Мүн Василий Павлович Калёных Дымбрыл Базарович Бадмаев хоёрой ажал хэрэг тушаа баһал тэмдэглэмээр. Эдэнэр гектар бүриһөө 20—28 центнер үбһэ сабшажа абаа. Ниитын адууһа малда тэжээл бэлэдхэхэ тэмсэлдэ иигэжэ хубитаа горитойгоор оруулаа бшуу.

Таряа хуряалгаа эмхидхэл һайтайгаар богони болзор соо үнгэргэхэ гэһэн зорилго дирекциин, парткомой, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай урда мүнөө тобойсо гараад байна. Тэрээнние харада абажа, партком хамтын үргэн зүблөө зарлажа, энэ асуудал зорюута хэлсэһэн байна. Тиихэдэ социалис мүрысөөнэй гурим баталагдаһан, тэрээндэ түрүүлһэн комбайнер, шофёрнуудай габшагай ажалые яажа урмашуулха тухай асуудал шиидхэгдэһэн юм.

Нэн түрүүн таряа хуряалгада ашаглагдаха техникын бэлэдхэлэй хэр ябаһаниинь шалгагдаа. Харин нягтаар хэгдэһэн шалгалтын һүүлдэ һайн лэ сэгнэлтэ абаһан комбайн, жатка таряалан дээрэ гараха эрхэтэй болохо байгаа.

Мүрысөөндэ онсо шалгаржа, эгээл эрхим үрэ дүн харуулһан комбайнер, шофёр «Ажахын чемпион» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэхэ, 150 түхэригэй мүнгэн шан барюулагдаха, тэрэнэй нэрээр ажалай алдар солын Улаан туг үргэгдэхэ ёһотой юм. Мүн арбан хоног бүхэнэй һүүлдэ дүн гаргагдажа, нормоёо үлүүлжэ ябаһан комбайнер, шофёрнуудта тусхай дээшэлүүлэгдэһэн салин хүлһэн түлэгдэхэ зэргэтэй. Энээнһээ гадна түрүүшүүлэй фото-зурагуудынь Хүндэлэлэй самбарта үлгэгдэжэ, энээн тухай тусхай үнэмшэлгэ үгтэхэ ёһотой байха.

Манай ажахыда комплексно хоёр агитбригада үбһэшэдэй, таряа хуряалгада хүдэлжэ ябаһан зоной ажаһуудалай, соёл культурын эрилтые хангадаг юм. Тэдэнэй бүридэлдэ лектор, медик, парикмахер, оюун бэлигтэ соёлшод оролсодог. Мүн 12 хүнһөө бүридэһэн лекторнүүдэй бүлэгэй хүдэлмэри онсо тэмдэглэмээр. Урданай коммунист Доржо Баинович Жигжитов энэ бүлэгэй ударидагшань. Энэ нүхэр тэдэнээ хирэ-хирэ болоод лэ суглуулжа, шэнэ материалнуудые үгэдэг, хайшан гэжэ хүдэлмэреэ үшөө һайжаруулха тухай лекторнүүдтээ заабари үгэдэг.

Манай партийна комитет тэжээл бэлэдхэлгын, таряа хуряалгын звено, бригада дээгүүр хүдэлжэ ябаһан коммунистнуудые нэрэдүүлэн, саг зуурын партийна хэдэн бүлэгүүдые бии болгоо. Эдэбхитэй коммунистнуудые, бүлэгүүдые эмхидхэлшэдээр томилон табяа һэн. Эдэнэр хүдэлжэ байһан газартаа социалис мүрысөө эмхидхэхэ, тэрэнэй дүн согсолхо, хүнүүдтэ соносхохо уялгатай. Гадна коллективэйнгээ дунда ойлгуулагшын хүдэлмэри ябуулха гол даабаритай. Мүн коммунистнуудһай организациингаа, коллективэйнгээ ажабайдалай гүн соо ябадаг хадаа ямар харюусалгатай байһанаа хододоо мэдэрхэ зэргэтэй ха юм.

Үйлэдбэри дээрэ ажаллахадаа түрүү зэргэдэ ябаһан коммунистнуудайнгаа габшагай ажалые, эдэбхитэй ниитын хүдэлмэриие онсолон тэмдэглэхэ зорилгоор амаршалгын телеграммануудые парткомой зүгһөө барюулха гэжэ шиидээбди. Тэдэнэй бланкнууд типографида гоёор барлагдаха.

Иигэжэ Ивалгын туршалгаүйлэдбэриин ажахын партийна организаци юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлые ажалай эрхим амжалтаар дүүргэхэ эрмэлзэлтэйгээр хүдэлжэ байна.

А. БОЯРКИН,
Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын парткомой секретарь.
Улаан-Үдын аймаг.

НҮХЭД ЁҺОНОЙ МҮРЫСӨ[…]

Манай Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводой коллектив Томск хотын манометр бүтээдэг Октябриин Революциин орденто заводтой мүрысэдэг юм. Жэлэй эхиндэ «Теплоприбор» заводой түлөөлэгшэд Томск хото ошожо, мүрысөөнэйнгөө гуримуудые зүбшэжэ, хэлсээ баталжа ерээ һэн. Энэ хэлсээнэй ёһоор, социалис мүрысөөнэй дүнгүүд квартал бүхэнэй, хахад жэлэй, жэлэй һүүлдэ гаргагдажа байха ёһотой. Тиихэдээ бэе бэедээ ажал хэрэг тухайгаа ходо мэдээсэжэ байха, хэн хэнэйнгээ түрүүлжэ ябаһые элирүүлхэдээ, тала бүхэн өөһэд өөһэдынгөө һанамжа хэлэхэ ёһотой юм хаш. Харин жэлэй дүнгүүдэй гараад байхада, «Союзприборой» харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэһэн жюри мүрысөөндэ хэнэйнь илаһые элирүүлхэ.

Энэ нүхэд ёһоной мүрысөөнэй зарим дүнгүүдые хараад байхада, эдэ хоёр завод ана мана ябана. Жэшээ болгон хоёрдохи кварталай хэдэ хэдэн дүнгүүдые хараад үзэе. Хэрбээ улаан-үдынхидэй продукци худалдаха түсэбынь 101,2 процентээр, олзо оруулгань 102,2 процентээр дүүргэгдэһэн байгаа һаань, томскынхидай дүүргэлтэнь 101,2 ба 102 процент болоһон байна. Энээн дээрэһээ харахада, хэнинь хэншье гэшэгүй һайн коллективүүд мүрысэжэ байна бшуу.

Гэхэ зуура хоёр заводой дүрбэн бригада өөһэд хоорондоо мүрысэнэ.

Улаан-Үдын Э. Г. Коробовагай, В. И. Тютринагай, Томск хотын Т. И. Баклыковагай, В. Н. Ложниковагай бригаданууд хоорондоо хани ёһоной холбоо барисаа байгуулаад, дүй дүршэл, дадал шадабариингаа хэр байһые туршана, нүхэр ёһоной туһа бэе бэедээ хүргэлсэнэ.

Хоёрдохи кварталай дүнгөөр Коробова Ложникова хоёрой бригада түрүү зэргэдэ гаранхай. Коробовагай бригада түсэбтэ даабаряа 100 процентээр дүүргэд, хараалһанһаа гадуур «ТЗ» гэжэ 20 прибор гаргаа, урлан нарижуулгын нэгэ дурадхал оруулаа […] бригадынхид 250 […] водойнгоо газаахи, […] гоёохо, сэбэрлэхэ […] хэһэн байна. Мүн […] приборнуудайнь 97,5 […] ОТК-да гологдоогүй […] нартай гэжэ тоологд[…] ха юм. Энэнь яһала[…] лалта болоно.

Хоёр заводой хоорон[…] циалис мүрысөөнэй […] коммунистнууд бол[…] молшуудай оруулһан […] нилээдгүй ехэ. Мүрыс[…] рүү зэргэдэ комму[…] комсомолшууд үлгэр […] харуулан ябана. Соци[…] рысөөндэ хүн бүхэ[…] баадуулхын, эрхим […] туйлаха эрмэлзэлтэй[…] дэлгэхын тула заво[…] бюро, комсомолой […] олон хэмжээ ябуу[…] бэелүүлнэ. Жэшээлхэ[…] сөөнэй дүнгүүд, […] байһан заводой ажаб[…] хай мэдээнүүд цех бүх[…] гэгдэдэг, агитаторнууд […] политинформаторнууд […] тухай дэлгэрэнгүйгээр […] байна.

Томскын манометр […] заводой токарь Алек[…] геевич Сергеев Ула[…] «Теплоприбор» завод[…] карь Михаил Кузьмич […] нин хоёр өөһэд хооро[…] лэ мүрысэнэ. Эдэ хоёр […] нист Томскдо уулза[…] лис уялга абаа бэлэй. […] хэлсэхэ, хөөрэлдэхэ […] ниинь олон байгаа. […] Сергеев коммунис[…] ударник, харин Миха[…] стинин «Алтан гартай […] гэһэн хүндэтэ нэрэ […]

Хахад жэлэй дүн[…] хаил Пластинин түрүү[…] на. Теэд Алексей Сер[…] мүхөөгөө үгтэхэгүйе […] Энэ жэлэй барагдахан […] рысөөнэйнь дүн гар[…] Тиихэдэл илагшын нэр[…] нэ бэзэ.

Иимэ мүрысөөнэй үр[…] нарынь ехэ. Ажалай […] харюусалга гээшые бү[…] шэлүүлнэ. Тиимэһээ […] водой мүрысөөн зан[…] лохо бэзэ гээд үнэн эр[…] найданабди.

Ц. ЦЫРЕНДОР[…]

Фёдор Михайлович Столь Улаан-Үдын электро[…]тельнүүдые заһабарилдаг заводто 24 жэлэй ту[…] слесареэр ажаллана. Мүнөө үедэ энэ нүхэрнай VI […]дай фрезеровщигоор хүдэлдэг. Фёдор Михайлович бүриингөө даабарине 118 процентээр дүүргэнэ.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фо[…]

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Һайн шанартайгаар ноһо сэбэрлэжэ, халаан бүриин даабари үлүүлэн дүүргэхэ гэһэн зорилго Улаан-Үдын ноһо сэбэрлэдэг фабрикын коллектив урдаа табина. Ноһо угаадаг, илгадаг цехүүдэй коллективүүд һайн шанартай продукци ехээр гаргадаг болонхой.

Екатерина Ивановна Беломестновагай даадаг ноһо илгадаг цехэй коллектив амжалтатай һайнаар хүдэлнэ. Эдэнэр хүдэлмэриин сагые хүсэдөөр хэрэглэнэ. Оньһон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа шадана. Тус цех соо халаанай даабари дүүргэдэггүй хүдэлмэришэд гэжэ үгы юм.

В. А. Суздальцева, Н. К. Рязанова, А. Д. Балдакова гэгшэдэй даадаг бригаданууддай коллективүүд мүнөө октябрь һарын түсэбөөр продукци гаргана. Бэшэшье олон хүдэлмэришэд түрүүшүүлэй зэргэдэ гарахын тула хабз шадалаа гаргана. Ноһо илгадаг цехэй коллектив июль һарын дүнгөөр эрхимлэжэ, дамжуулгын Улаан тугта хүртөө бэлэй. Энэ тугаа алдахагүйн тула тус цехэй коллектив август һара соо бүри эдэбхитэйгээр ажаллаһан байна.

Фабрикымнай хүдэлмэришэд социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэн хүдэлһэнэйнгөө ашаар найма һарын даабариһаа гадуур 694 тонно ноһо сэбэрлэжэ, гүрэндэ тушаагаа. Продукци худалдаха даабари 6 миллион түхэригөөр үлүүлэн дүүргэгдээ. Манай коллектив энэ туйлаһан амжалтаяа улам арьбадхажа, һайн шанартай продукци бүри ехээр үйлэдбэрилэн гаргахын тула эрид шангаар тэмсэжэ байһаар.

В. СЕРЕБРЕННИКОВА,
Улаан-Үдын ноһо сэбэрлэдэг фабрикын салин хүлһэнэй таһагые даагша.

ХОНИШОДОЙ ЕХЭШЬЕ, ХАРЮУСАЛГАТАЙШЬЕ ЗОРИЛГОНУУД

РЕСПУБЛИКЫН адууһа мал үсхэбэрилдэг олонхи ажахынуудта хонин ажал үйлэдбэриин эгээн олзо оршотой һалбари байха юм. Зэдын, Сэлэнгын, Хориин, Хэжэнгын, Баргажанай аймагуудай зарим ажахынуудта мал ажалһаа абтадаг олзо орошын 70—80 процентнь хонин ажалһаа ороно.

Бодото байдал дээрэһээ хараад үзэхэдэ, энэ һалбарида анхарал ехээр табигдадаг газарта хонишод ажалдаа ехэ амжалтануудые туйлана. Жэшээнь, Борьёогой үүлтэртэ хонидой совхоз, Ивалгын ОПХ, Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хэдэн жэл удаагаар 100 хонин бүриһөө 100, тэрэнһээ олон хурьга абана. Республика дотороо суу гараһан хонин ажалай мастернууд: Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой ахалагша хонишод — Социалис Ажалай Герой Г.-Ц. Г. Цыремпилова, Н. Ч. Гомбоев, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой — Б. Г. Банзаракцаева, Борьёогой совхозой — Социалис Ажалай Герой Г. Л. Рабдаев, Д. Я. Свистунов болон бусад бүри ехэ амжалтануудые туйлана.

Республикын түрүү хонишод гол анхаралаа хони үсхэбэрилхэ гуримые баримталха хэрэгтэ зорюулна. Нэн түрүүн тэдэнэр хурьгадаа саг соонь эхэһээнь һалгааха, бэлшээриеэ зүбөөр хубаарилжа хэрэглэхэ, хонидоо үглөө эртэһээ үдэшэ орой болотор адуулха, таряалангай узуур, ногоон тэжээл хүсэдөөр хэрэглэхэ гэжэ тэдэнэр оролдодог байна. Тиигэжэ эхэ хонидоо үрэжүүлгын эхилтэр һайса таргалуулжа шададаг. Энэнь хонидые үсөөхэн үдэртэ үрэжүүлжэ дүүргэхэ арга олгоно. Хонидынь һайнаар хээлитэдэг байха юм. Үрэжүүлгын үедэ дүршэл ехэтэй хонишод хонидойнгоо ототой үеыень алдахагүй гэжэ хүсэдэг. Тэдэнэр үдэр бүхэндэ ототой хонидоо алдангүй оложо, хэдышье һаань, заабол хоёр удаа үрэжүүлдэг гуримтай. Үрэжүүлгын үедэ, мүн тэрэнэй дүүрэжэ байха сагта үрэжүүлэгдэһэн хонидтоо хусануудые табижа, дахин-дахин шалгадаг байха юм.

Эдэ түрүүшүүлдэл али бүхы хонишод ажаллаха аргатай. Юуб гэхэдэ, эхэ хонидһоо түл абаха гээшэ мал үсхэбэрилгын эгээн шухала хэрэг болоно бшуу. Түл олоор абаһан лэ ажахынууд хонин ажалһаа ехэ продукци абаха байна ха юм. Зүгөөр республикын олохон ажахынууд энэ арга боломжонуудаа мууса хэрэглэнэ. Зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд сагай уларилай муу байһые, тэжээлэй багаар бэлэдхэгдэһые урдаа барияад, хони үсхэбэрилгэдэ бии байгаа дутагдалнуудаа хони үсхэбэрилхэ гурим хазагайруулһанаа, эхэ хонидые үрэжүүлхэ эрилтэнүүдые баримталаагүй байһанаа сагааруулха гэжэ оролдодог.

Иимэрхүү ушар шалтагаанһаа олон хонид һубайрна. Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын аймагуудай ажахынуудта байгша ондо 100 хонин бүриһөө оройдоол 71, Сэлэнгэдэ — 72, Бэшүүрэй аймагта — 73 хурьган абтаһан байна.

Эдэ болон бусад ажахынуудта олон хонидой тамирай мууһаа хээлинь һалашадаг, нялха хурьгад олоороо гарзалдаг гээшэ. Хурьгадай нялха байхадаа үхэл гарзада ороһые тоолонгүйгөөр, тэдэнние амигүй гаргаа гэжэ мэдээсэдэг. Энэмнай эхэ хонидые искусственна аргаар үрэжүүлгэдэ мууса бэлдэһэнһээ, үрэжүүлгые үлүүсэ удаан унжагайруулһанһаа болодог. Хонидые һайнаар эдеэлүүлээгүй дээрэһээ үлбэр муу хурьгад гарана, эхэнь һүөөр бага байна.

РЕСПУБЛИКЫН колхоз совхозуудта **байгша ондо 860 мянган хонид үрэжүүлэгдэхээр хараалагданхай.** Энэмнай нёдондонойхиһоо 52 мянгаар олон. Энэ түсэбые бэелүүлхэ арга боломжо гүйсэд бии. Бэлшээриин ногоон һайн байжа, эхэ хонидые хүсэд таргалуулмаар. Тиигэбэшье, шалгалта хээд үзэхэдэ, Улаан-Үдын, Загарайн, Сэлэнгын болон бусад аймагуудай хэдэ хэдэн колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд энэ шухала хүдэлмэриине һайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандана. Улаан-Үдын аймагай «Авангард» колхоздо августын эхеэр отарануудта хусанууд һула табигдажа, зарим газартань хурьгад эхэһээ һалгаагдаагүй байгаа. Тус аймагай «Дружба» колхоздо августын хахадаар хурьгадынь эхэһээ һалгаагдаһан, эхэ хонидынь үрэжүүлхэ үедэ тамир һулатай байшоо. Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо хурьгадынь мүнөө хүрэтэр эхэһээ һалгаагдаагүй, бэдэрдэг хусануудынь тамир һулатайнууд байба. Энэ ажахыда хурьгад декабрь һараһаа эхилээд, июль һара хүрэтэр гэхэ гү, али аяар найма һарын туршада абтадаг байха юм.

Зарим хонишод хожомоо үдэртөө олон хурьга абахаһаа зүрхэсэжэ, ототой гэжэ элирүүлэгдэһэн бүхы хонидоо үрэжүүлдэггүй муутай. Иигэжэ ототой хонидые саг соонь үрэжүүлэнгүй орхиходо, хонид удаан саг соо ототой болонгүй ябажа, үрэжүүлгын болзор унжагайрдаг, эхэ хонид һубайрдаг байна гээшэ.

Ототой хонидые бүхыдэнь наринаар тодорхойлхо гээшэ хүндэ хүдэлмэри болоно. Тиимэһээ олонхи ушарта бэдэрдэг хусануудые һүрэгтэ һула табидаг гү, али ототой хонидые хүсэд олодоггүй байха юм. Хэжэнгын совхоздо ототой хонидые илгаха, зохид таһалгануудтай хорёонуудые түхеэрһэн байна. Эндэ бэдэрдэг хусануудынь ехэ тэбхэр хорёогой дүрбэн буланда хаагдана. Ототой хонидые оруулха таһалга хорёогой тэг дунда баригдаагүй хай. Тиигэжэ хонишод хүсэ ехээр гаргангүйгөөр, ототой хонидые илгажа хаадаг байна.

Искусственна үрэжүүлгын түлэг дундаа байхада, хонишодой бригадануудта 20—25 үдэрэй туршада хүнүүдые нэмэжэ үгэхэ хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

ИСКУССТВЕННА үрэжүүлгын ябаса тэрэнние һайнаар эмхидхэһэнһээ, үрэжүүлгэ хэхэ гурим наринаар баримталаһанһаа дулдыдаха байһаниинь элитэ. Хэрбээ үрэжүүлгын түрүүшын 18—20 үдэрэй туршада һүрэгэй 96—98 процентһээ бага бэшэнь үрэжүүлэгдээд байгаал һаа, хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэгдээ гэжэ тоолохоор.

Энэ хүдэлмэри эмхидхэхэдээ, хусануудые һайнаар харууһалха, эдеэлүүлхэ, хусын үрые һайн шанартай байлгаха гэжэ оролдохо шухала.

Тэрэшэлэн бэдэрдэг хусанууд һайнаар харууһалагдаха, эдеэлүүлэгдэхэ зэргэтэй. Эдэ хусанууд тарган һайн байхадаал, ототой хонидые бултыень олодог юм.

Хонидые үрэжүүлхэ пунктнууд тусхай түхэлөөр түхеэрэгдэһэн, ариг сэбэрые сахиһан, ветеринарна болон зоотехническэ эрилтэнүүдые хүсэд хангахаар байха зэргэтэй.

Иимэ эрилтэнүүдэй табигдадагшье һаа, олохон ажахынуудта бэдэрдэг хусануудынь доогуур классай, үүлтэр муутай байха юм. Жэшээнь, Эрхирэгэй совхоздо, Сэлэнгын Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо бэдэрдэг хусануудынь муу шанартай, тамир һулатай байшоо.

Искусственна аргаар үрэжүүлэгдэһэн олохон хонидой һубайрдаг ушар шалтагаанинь гэхэдэ, үрэжүүлгын муу байрада, һаланаар хэгдэһэнһээ болодог. Жэшээнь, Улаан-Үдын аймагай «Улаан Оронго», Сэлэнгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозуудта болон бусад ажахынуудта иимэ ушар үзэгдэнэ.

Олонхи ажахынуудта искусственна үрэжүүлгэ саг зуурын байрануудта, отара бүхэндэ хэгдэһээр. Тиимэ пунктнуудые шадабаритай бэрхэ техник-үрэжүүлэгшээр, мэргэжэлтэдээр, һайн зэр зэмсэгээр, тусхай түхеэрэлгэнүүдээр хангахань бэрхэтэй ха юм. Саашадаа иимэ жэжэ пунктнуудта үрэжүүлгэ хэхээ болихо саг ерээ. Имагтал хоёр-гурба гү, али дүрбэ- табан отарын хонидые нэгэ газарта үрэжүүлхээр томодхогдоһон пунктнуудые түхеэрхэ эрилтэ табигдана.

Иимэ томодхогдоһон пунктнуудта техник-үрэжүүлэгшээр зоотехник гү, али ветеринар ажаллажа, хонидые һаяхан абтаһан үрөөр үрэжүүлхэ болоно. Иимэ пунктын ажалые яажа эмхидхэхэб гэхэдэ, нэгэ отарадань тэрэнние түхеэрээд, тэдэнһээ километр хахад зайда байһан бусад отарануудай хонидые иишэ асаржа, үрэжүүлхэ байна.

Үглөөнэй 5 сагта бүхы отарануудта ототой хонид илгагдана. Пунктын дэргэдэ байһан отарын ототой хонидые үрэжүүлтэрнь, бусад отаранудай ототой хонид асарагдана. Тиигэжэ хахад үдэр болотор хонид түрүүшынхеэ үрэжүүлэгдээд, удаань хоёрдохёо үрэжүүлэгдэжэ ороно.

Хуса харууһалдаг хүн хусын үрэ абажа бэлдэхэ уялгатай. Хэрбээ нэгэ пунктда 2 мянган хонидһоо олые үрэжүүлдэг байбал, тэндэ тусхай лаборант томилогдоно. Үрэжүүлэгдэһэн хонид тусхай шэрээр тэмдэглэгдэнэ.

Иимэ томодхогдоһон пунктда хонидые үрэжүүлхэдэ, шанартай һайн байжа, хонид бүхыдөө тооной хээли абадаг, эрхим элитнэ шанарай хусанууд һайнаар хэрэглэгдэнэ.

Племпредприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, главна зоотеринарна мэргэжэлтэд хусын һайн шанартай үрэ абажа, тэрэнние саг соонь пунктнуудта хүргэхэ уялгатай. Энэ хүдэлмэридэ ямаршье шалтагаанаар һаад хүргэгдэхэ ёһогүй. Ажахынууд энэ талаар племпредприятинуудта бодото туһаламжа хүргэхэ аргатай. Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Ж. Б. Ванкеев жэл бүхэндэ хусын үрэ зөөхэ хүдэлмэридэ тусхай хүнгэн автомашина үгэдэг байна.

Республикын Министрнүүдэй Совет хонидые үрэжүүлхэ үедэ хүдөө ажахын эмхи зургаануудай автомашинанүүдые абажа хэрэглэхэ эрхэ аймгүйсэдкомуудта олгоһон.

Эдэ бүхы хэмжээнүүдые абажа, түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэбэл, хони үрэжүүлхэ хүдэлмэриие богони болзорто, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ байна. Тиигэжэ хонидой тоо олошоруулха арадай ажахын түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхэ арга олгогдохо бшуу.

Ж. ГРОМОВ,
республикын госплемнэгэдэлэй начальник.

АНХАРАГТЫ: ҺОНИРХОЛТОЙ АРГА

ҺОЛООМООР ДАРАГДАҺАН СИЛОС

ЭРДЭМТЭДЭЙ ЗҮБШЭЛ

Мүнөө сохигдоод байһан тарянай һолоомоной үхэр малда яһала шэмэтэй тэжээл болодог байһан тухайнь олоншье юумэ хэлэлтэгүй. Энээнние үбэлдөө хэршээд, эһээгээд, мүн хуурайгаарһье малда эдюулдэг гээшэ ааб даа.

Гансал муу юумэнь гэхэдэ, тэрэнние юрын аргаар һүрилөөд хадагалхада, шэмэтэй һайн бодосуудынь ехээр хосордог. Һү һаалиин болон сабшалан, бэлшээри хэрэглэхэ ажахын Баруун-хойтохи научно-шэнжэлгын институтдай (СЗНИИМПХ) шэнжэлжэ үзэһэнэй ёһоор, һолоомые нүхэндэ даража һайнаар хушаад, силос болгоходо, шэмэтэ бодосуудынь гээгдэдэггүй, ашаг ехэтэй тэжээл болодог байна.

Һолоомые силостэ дарахадашье бэрхэтэй юумэн үгы. Нэн түрүүн ямаршье ургамалые силостэ дараһандал адляар, технологиинь нарянаар сахиха хэрэгтэй. Хэнэйшье мэдэһээр, силос дарахада, досоонь углеводууд эһэжэ, һүнэй кислота ехэ болодог. Тарянай һолоомондо эһэхээр саахар, крахмал, шиг нойтон гэхэ мэтэ бага байдаг. Тиимэһээ тэрэнээр силос дарахадаа, ходо хүдэлжэ байдаг углевод—уһа адхажа, тиимэ гүнзэгы бэшэ, хахадынь газар дээрэ байхаар нүхэндэ хэхэдэ таатай.

Ороһото ургамалнуудай һолоомые хэршээд, харин набтар богонихон һолоомотой тарян һаань, хэршэнгүйгөөр дарахада өөрэгүй. Һолоомые силос болгоходоо, нэгэ нүхые заабол 3—5 хоног соо дүүргэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ таряагаа хуряахатаяа хамта сохигдоһон һолоомыень силос болгожо дараха шухала. Тиигэхын тула таряа хуряадаг комбайнуудта ИСН-3,5А түхэлэй һолоомо хэршэдэг түхеэрэлгэ тодхоод ябаха болоно. Иимэ агрегат баал суглуулжа сохихынгоо хажуутаар һолоомоё хэршэжэ, хойнонь шагталһан 2ПТС-40 түхэлэй тракторай тэргэ соо хэжэ ябаха юм. Комбайн бүхэндэ турбан тиимэ тэргэ үгтэдэг.

Хэрбээ ажахыда һолоомо хэршэдэг түхеэрэлгэтэй комбайнуудай үгы һаань, сохигдоһон тарянай һолоомые түрүүн баал болгожо хаюулхада өөрэгүй. Тиигэхын тула комбайнаар һолоомо суглуулдаг хойнохи тэргын оёорые абажархёод гү, али гэдэргэнь хэлтылгээд ябаха ёһотой. КУФ-1,8, КС-1,8 «Вихрь», Е-667, ППР-1,6 гэхэ мэтэ түхэлэй ногоо хэршэдэг косилка МТЗ тракторта шагталалаад, тэрэ баалые суглуулжа, үндэр болгогдоһон хоорботой тракторай тэргэдэ ашаха байна.

Мүн һолоомын баалые тусгаар тааруулан түхеэрһэн СК-2,6 түхэлэй силосэй комбайнааршье суглуулха, хэршэхэдэ болоно. Тиихэдээ хедерэйнь хюрөөе абаад, орондонь голодоһондо гаргагдаһан тарянай комбайнай подборщик табиха хэрэгтэй. Тэрэшэлэн һүрилэгдэһэн һолоомын хажууда тэжээл хэршэдэг, ашадаг ПСН-1М түхэлэй түхеэрэлгые, мүн ФН-2 фуражир гү, али ИТК-30 гэдэг, бүдүүн тэжээл һолоомо, силосэй ургамал хэршэдэг РСС-6 түхеэрэлгэшье тодхоод, тэрэнние хэршэжэ, һүүлдэнь силос болгон дарахада зохисотой.

Хэршэгдэһэн һолоомые нүхэн соо жэгдэхэнээр адхаад, гусенична трактораар нягтаруулан дараха хэрэгтэй. Һайнаар дарагдахынь, силосэй досоогоо зүбөөр эһэхынь тула хэршэгдэһэн һолоомо дээгүүр үе-үе болоод лэ уһа сүршэжэ байха шухала. Тэрэнэй тула АНЖ-2 түхэлэй автоцистернэ гү, али шэнгэн зүйл сасадаг ЗЖВ-1,8 түхэлэй тракторта шагталдаг түхеэрэлгэ, үгышье һаа, уһа бүлэдэг 2К-6 насос хэрэглэхэ ёһотой. Силос соо агаарай орохогүйн тула нүхээ дүүргээд, дээрэһэнь полиэтиленовэ плёнкоор хушаад, 30—40 сантиметр зузаан шорой хаяха байна. Недели болоод досоонь хии агаар ороногүй аа гү гэжэ шалгаха шухала.

Үшөө 20—30 хоноод силосэй дээрэһээ 0,25 дүрбэлжэн метр газарта задалаад, досоохи дулаась хэмжэжэ үзэхэ, тэжээлэй шанарые шалгаха хэрэгтэй. Хэрбээ һайн шанартай силос болоо һаа, досоохинь буритаа, үжөөгүй, торголиг зөөлэхэн, хүрибтэр үнгэтэй, бага гашуубтар эһээһэн талханай үнэртэй, досоогоо 40 градус тухай халуун байха.

Энэ аргые колхоз, совхозуудта үргэнөөр хэрэглэхые дурадханабди. Гэбэшье манай институдай эрдэмтэд һолоомые силос болгожо дараха бүри ашагтай һайн арга олоо. Силосэй юрын нүхэнэй оёорто 50—60 сантиметр зузаанаар һая сохигдоһон һолоомо дэлгээгээд, дээрэһээнь сагаан эдеэнэй шүүһэ тонно бүхэндэнь 150—200 килограмм хүртэхөөр сасаха хэрэгтэй. Һүнэй шүүһэн үнэгүйшье һаа, тэрээн соо һүнэй болон уксусна кислота элбэг байдаг. Тиимэһээ сагаан эдеэнэй шүүһэн бактериальна эһээмэл боложо, тэжээлэй микробиологическа болбосоролые түргэдхэнэ. Һүнэй шүүһэнтэй хамта тэрээнээр худхангүйгөөр, карбамид нэгэ жэгдэхэнээр сасадаг. Тонно һолоомондо 5—6 килограмм хүртэхөөр карбамид сасадаг, һолоомоёо хэжэ байхадаа, дээрэһээнь нягтаруулан даруулна.

Тиигэжэ дарагдаһан һолоомын силосые шалгажа үзэхэдэ, силосэй протеининь 28 процентээр ехэ болоһон, мүн малай бэедэ тон шухала бодос — аминокислота, лизин гэдэг зүйл — 31 процентээр ехэ болоһон байгаа. Мүнөө үедэ промышленностьмнай сагаан эдеэнэй үлөөдэһэн, үдхэрүүлэгдэһэн шүүһэ ехээр гаргадаг болонхой. Тэрэнние һолоомоор силос дарахадаа, хэрэглэжэ болоно. Тиимэ шүүһые уһанда (нэгэ хубииень 10 хуби уһанда) худхаад, нүхэндэ хэһэн һолоомо дээгүүрээ тонно бүхэндэнь 200 килограмм хүртэхөөр сасаха ёһотой.

Сагаан эдеэнэй тиимэ шүүһэ абажа шадахагүй байгаа һаа, ажахынууд һолоомоёо баһал дээрэ хэлэгдэһэн аргаар, миил уһа сүршэжэ байгаад, силос болгон дараха ушартай. Силостэ дарагдаха һолоомоной 50 процент нойтон байбал зохисотой гэжэ тоолонобди. Ган гасуур болоогүй юрын жэлдэ һаяхан сохигдоһон һолоомон 35—40 процент шиигтэй байдаг. Тиимэ хадань тэрэнэй тонно бүхэндэ 200—300 килограмм уһа сүршэхэдэ болоно. Харин ган гасуур жэлдэ һолоомоной нойтониинь 15 процент болодог. Тэрэнэй тонно бүхэндэ 700 килограмм хүрэтэр уһа сүршэхэ хэрэгтэй. Силосэй һайнаар эһэхын тула тусгаар бэлдэгдэһэн эһээмэлэй нэгэ бутылкыень 100 килограмм уһанда худхаад, хоёр тонно һолоомондо хүртэхөөр сүршэлсэхэ байна. Тиимэ эһээмэл ветбаклабораторид[…]дэжэ худалдагдадаг.

Һолоомоор силос дар[…]даа, бактериальна эһ[…] оруулалсаа һаа, м[…] буудтань тэжээл бо[…] тула силосэй тонно бү[…] 25—40 грамм үйрүүлһэ[…]ряа талханай зүйл, 5—6 […]лограмм карбамид, 10 […] грамм дабһа (уһанд[…]хаад) хэхэдэ һайн.

Иимэ арга хэрэглэжэ […]лоомоор силос дараха[…] техническэ, экономичес[…] талаараа ашагтай ба[…] харуулаа. Һолоомо һү[…] хуурайгаар эдюулһэн[…] ходоо, силосэй шэмэнь […] дахин ехэ болоно. Мү[…] дагалагдахадаа шэмэт[…]досуудынь удаан са[…] гээгдэнэгүй, тиигэжэ һ[…]моор дарагдаһан силос[…]лограмм бүхэндэ 20 […] протеин байдаг, 0,3 […]лэй единицэ болодог. Х[…]ческэ шэнжэлгын […] найма һара соо хада[…]даад байхадаа, силосэй[…]нар мууданагүй. Манай[…] шалгын ажахын үнеэд[…]рэй 4—5 килограмм […] силос эдижэ үбэлжэ[…]лайнгаа бэлшээридэ п[…]шье байхада, тэрэ си[…] эдюулхэдэмнай үнеэд[…]доггүй. Һолоомоор да[…]һан силос үнеэдтэ эд[…]дэ, рациониинь 1,2—1,5 […]жээлэй единицээр ехэ[…]жо үгөө, үбэлжэлгын […] үнеэн бүриһөө сүү[…] дунда зэргээр 12,5—13 […]лограмм һүн һаагдаа.

Экономическа та[…] энэ хэр ашагтайб […] энээнһээ урагша һоло[…] кальцинировалхэ, эһэ[…]хэдэг гаргашаһаа бага […]ша хэгдэнэ. Силос ор[…] 3 үдэр соо дарагдаа. […]ниие дарахада хэгдэһэ[…]гашань үбэлдөө һайн […]тай силос эдюулжэ, ү[…] һү шэмэ дээшэлүүл[…] ашаар хоёр недели соо[…] харюулагдаа.

А. ЕМЕЛЬЯНО[…],
ВАСХНИЛ-ай гэшүү[…] корреспондент, хү[…] ажахын эрдэмэй док[…]
Н. ЗАБЕГАЛОВ,
хүдөө ажахын эрдэм[…] канди[…]
А. ЗЕЛЕНИ[…],
СЗНИИМПХ-[…] механизацин таһа[…] ахалагша науч[…] хүдэлмэрилэ[…]
Вологодско область, Молочное.
(«Сельская жизнь» газетэһээ абтаба).

ХОТО, ТОСХОНУУДНАЙ ГОЁ ҺАЙХАН БОЛОГ ЛЭ!

В. И. ЧЕРНЫШ,
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совэдэй Түрүүлэгшын орлогшо

БУРЯАДАЙ АССР-эй 50 ...ой ойе угтуулан, хоёр ...ой саада тээ Хэжэнгэ ...хүн зон, Сэлэнгын ...Ленинэй нэрэмжэтэ ...гэшүүд һайн һайн түсэл гаргаа һэн: рес...ын хото болон тосхо... болбосон түхэлтэй ...түлөө соёлой хоёр ...добтолго соносхогдоо. Энэ үүсхэл хадаа пар... областной комитедээр, ...ликын Министрнүү... Совэдээр һайшаагдажа, ...ороной бүхы нюта... дэмжэгдээ һэн.

...уудта, аймгүйсэдко..., ажалшадай депута..., поселково, сельскэ ...удтэ, олохон пред...нуудта түсхай шта... болон комиссинууд бай...гдажа, тосхон, һуури...ые болбосон түхэлтэй ...ын, завод, фабрика... газаагуурхиие ногоо...ын, харгы замуудые ...рилжа, арюун сэбэр ...ын түлөө оролдожо, ...ээ ябуулганууды ха...һан юм.

...хэмжээ ябуулгануу... бодото дээрэнь бэелүүл...рэгтэ олон депутат, ню... Совэдүүдэй саг үр... комиссинууд, оло... түлөөлэгшэд эдэбхи...р хабаадалсажа эхи...һэн.

...ынай республикымнай ...рнүүдэй Совет соё... хоёр жэлэй добтолгын ...үдые гаргаба. Соёлой ...жэлэй добтолгодо онсо ...ан Хэжэнгын, Мухар...рэй, Хурамхаанай, Ка...ын, Прибайкалиин, За... аймагууд тухай хэб...бэшэгдээ һэн. Эдэ ...удай ажалшадай де...удай Совэдүүдэй гүй...мууудта республикын ...рнүүдэй Совэдэй ду...лта дипломууд барюу...а, тосхон, һууринуу... болбосон түхэлтэй болго...тэнь 5 мянганһаа 10 ...түхэриг хүрэтэр үг...

...лой хоёр жэлэй доб... Мухар-Шэбэрэй ай... Никольско сельскэ ... Хурамхаанай аймагай ...эй сомоной Совет он...ржа, түрүү һуури... эзэлбэ гэжэ мэдээ... һэн. Нютагай эдэ Со... Буряадай АССР-эй ...рнүүдэй Совэдэй ...лгын Улаан тугуудта ...з, таба таба мянган ...г мүнгэн шан абаа. ...й сельскэ, сомоной ... поселково 10 Совет ...ын, гурбадахи һуури... эзэлжэ, республикын ...рнүүдэй Совэдэй ду...лта дипломууда хүр...тагай эдэ Совэдүүдтэ ...анһаа 3 мянган тү... хүрэтэр мүнгэн үгтөө.

...ой хоёр жэлэй добтол...гүүд ямар гээшэб? Эн... жэшээ, тоо, ба...нуудые дурдаһуу. 850 ... дүрбэлжэн метр тал... байранууд, 10,7 мян... һууритай һургуулиин ...уд, 3.028 һууритай ...онууд, 100 гаран ма... мүн олон түхеэрэлгэ... үнгэрһэн хоёр жэлэй ... ашаглалгада үгтэ...байна. Тиихэдэ уһанай ... 80 километртэ татаг... 1,3 миллион модод ...гдаа. Шэнэ клуб, ..., гостиница, бани, ..., спортын талмай... сэсэрлигүүд, хүүгэдэй ...д баригдажа, нилээд ...эр, олон хүүргэ за...лагдаһан, үйлсэ, тал... асфальтаар хушаг... промышленна пред...нуудай сэбэрлэлгын ...лгэнүүд шэнэлэгдэ...байна. Мүн байрын гэр... үйлсэ, талмайнуу... ...эглэн гоёохо, хуу...рнүүдые задалха, ха...удые заһабарилха. по...гүүдые хэхэ талаар ...мэн хэгдээ.

... городуудые, тосхо... болбосон түхэлтэй ..., ногооруулха талаар ...эн ажал хүдэлмэриие ...эр сэгнэхэдэ, аяар 15 ... түхэриг болоно.

...публикын хото город, ...нуудые болбосон түхэл... болгохо тухай үүсхэл гар... Хэжэнгын аймагай ...ад ехэ һайнаар хүдэл...раба. Тэндэ хоёр жэлэй туршада 25 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд, 4 һургуули, хүүгэдэй 5 саад, ясли, 5 фельдшерскэ пункт, 12 столово болон магазин, 4 клуб, амаралтын 2 байшан, 2 стадион баригдажа, 35 мянган модод һуулгагдаһан, байрын 218 гэр заһабарилагдаһан байна. Энэ ажал хүдэлмэридэ промышленна предприятинуудай, совхозуудай, эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд, һургуулиин һурагшад — орой хамтадаа 12 мянганһаа дээшэ хүн хабаадалсаа.

Мухар-Шэбэрэй, Зэдын аймагуудай партийна, советскэ болон ажахын органууд соёлой хоёр жэлэй добтолгодо ехэ анхарал хандуулжа, үүсхэл хэшээл гаргаа гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Жэшээлхэдэ, Зэдын аймагта байрын гэрнүүдые, хүүгэдэй саад, яслинуудые, столово болон магазинуудые бариха хоёр жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ. Аймагай тосхон, һууринуудта 10 сэсэрлиг һуулгагдаһан, харгы зам, хүүргэнүүд заһабарилагдаһан байна.

Хурамхаанай аймагай Дэрээнэй сомоной Совэдэй гүйсэдком, тэндэхи депутадууд, олонитын эдэбхитэд эмхидхэхы ехэ ажал хүдэлмэри хээ. Соёлой хоёр жэлэй добтолго тухай асуудал сомсоведэй сессинүүд, хүн зоной суглаанууд дээрэ хоёр дахин зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Тингэжэ тэндэ тосхон, һууринуудые болбосон түхэлтэй болгохо, ногооруулха талаар түсэб табигдажа, үйлсын комитедүүд байгуулагдажа, эрхим гудамжын түлөө социалис мүрысөөн эмхидхэгдээ һэн. Энэ сомсоведэй хүн зон, олонитын эдэбхитэд ехэ урматайгаар энэ ажал хүдэлмэридэ ябалсаа. Хоёр жэлэй туршада тэндэ 19 воскресник болон субботнигууд үнгэргэгдөө. Тэндэ хүдэлһэн хүнүүд шэнэ стадион бариһан, 7 сэсэрлиг һуулгаһан, харгы замуудые, хашаа хорёонуудые заһабарилһан, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда унаһан нютагай сэрэгшэдэй дурасхаалда хүшөө бодхооһон байна. Хүн зоной хабаадалгатайгаар 1972—1973 онуудта хүдөөгэй библиотекэ, автоматическа телефоной станци, фельдшерскэ пункт, хүүгэдэй сад-ясли, 2 культбаза, хоёр бани баригдажа, хизаар ороноо шэнжэлэлгын нютагай музейн түхеэрэлгэнүүд бэлдэгдээ.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Никольско сельскэ Совет болон Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой правлени, Загарайн аймагай Ново-Ильинскын поселково Совет, Сэлэнгын аймагай Загастайн сомоной Совет, Хяагтын аймагай Хираанай-Адагай сомоной Совет болон нютагай бусад Совэдүүд үүсхэл, оролдолго ехээр гаргаа.

Үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада Улаан-Үдэ хотодомнай нилээд ехэ юумэн хэгдээ. Байрын гэрнүүдэй бүхэли кварталнууд жэрылдэн бодоо, 37 столово болон магазин баригдаа. Тиихэдэ уһанай сорго, теплофикаци шэнээр татагдаа, модод олоор һуулгагдаа. Бүхы эдэ хэмжээ ябуулгада 1972 ондо, 1973 оной түрүүшын хахадта 6,8 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Мүн хото городой олонитэ ажалшад өөһэдынгөө дураар субботник, воскресннгүүдые үнгэргэжэ, ехэ юумэ хэһэн байха юм. Илангаяа Улаан-Үдын авиационно заводой, ноохо угаадаг фабрикын, «Электромашина» заводой, Буряадай геологическа управлениин болон сэмбын фабрикын хүдэлмэришэд соёлой хоёр жэлэй добтолгодо эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Соёлой хоёр жэлэй добтолгын ябажа байха үедэ республикымнай олонитын үүсхэл улам үргэдэһэн, тэдэнэй дурадхал, һанамжанууд олоор ороһон байна.

Зарим хото, тосхонуудта шэнэ һайн һайхан заншалнууд бии болоо. Энэнь юуб гэбэл, эрхим гудамжа, гэр, байрын түлөө конкурс-харалга эмхидхэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын Октябрьска районой «Үйлсэнүүдэй һайндэр» үнгэргэгдэжэ, ехэ олон гэр бараан түхеэрэлгэ заһабарилагдаһан, гудамжануудта модод һуулгагдаһан байна. Энэ мүрысөөндэ эрхимлэгшэдтэ дурасхаалта дипломууд барюулагдаа.

Улаан-Үдын аймагай Хүйтэнэй сельскэ Совэдэй депутадуудай болон тэндэхи олонитын үүсхэл һайшаамаар. Тэдэнэр Хүйтэн, Надейно тосхонуудай хоорондо мүрысөө эмхидхэһэн байна. Тингэжэ энэ хоёр тосхоной ажалшад һууринаа болбосон түхэлтэй болгожо, олон модо һуулгаа.

Улаан-Үдын авиационно заводой посёлогой гэр байрын совэдэйхид (хүтэлбэрилэгшэнь И. П. Климентьев) ехэ үүсхэлтэйгээр хүдэлнэ. Тэдэнэр энэ посёлогой гэр байра, гудамжануудые сэбэр, һайхан байлгахаһаа гадна үхибүүдэй дунда хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна.

Соёлой хоёр жэлэй добтолго хадаа манай республикын хото город, тосхон һууринуудые болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ ехэ удхатай шанартай байна ха юм. Энэ добтолго хадаа манай хүн зоной; олонитын нютагай Совэдүүдэй эдэбхитэй байһание эли тодоор харуулба.

Соёл культурын талаар энэ хэгдэһэн бүхы ажал хадаа Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойдо ажалшадай ехэ һайн бэлэг болобо ха юм. Тиихэдэ соёлой хоёр жэлэй добтолго КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ туһа нэмэри боложо үгэбэ.

Соёлой хоёр жэлэй добтолгодо олонхи нютагай Совэдүүд, байрын-коммунальна ажахын органууд яһала һайнаар хабаадалсаа гэжэ тэмдэглэмээр. Тиибэшье үшөөл дутуу дундануудмнай олон байна. Илангаяа манай хото городуудые, тосхон, һууринуудые түсхай түсэбэй ёһоор бариха, гудамжануудые ногооруулха болон бусад асуудалнууд үшөөл һайнаар шиидхэгдэнэгүй.

Олон байратай шэнээр баригдаһан гэрнүүд ашаглалгада үгтэхэдөө, дутуу дундануудтай, хүсэд түхеэрэгдээгүй байха юм. Тиихэдэ тэдэ гэрнүүдэй газаа талые шэмэглэхэ асуудалда анхарал багаар хандуулагдана.

Өөһэдынгөө дураар барилга хэхэ ябадал мүнөө олоор үзэгдэнэ. Нютагай Совэдүүдэй, илангаяа Улаан-Үдын городской, районно Совэдүүдэй гүйсэдкомууд энэ асуудалда хайхарамжагүйгөөр хандажа, совет хуули эбдэгшэдые хэһээнэгүй. Нимэ ябадалай хойшолон гэбэл, Улаан-Үдэ хото соогуур элдэб гэр, гараж гэхэ мэтын барилганууд нилээд олон болошоо. Эдэ гэр, гаражнууд, үйлсэнүүдэй, кварталнуудай түхэлые гутаана.

Гэр байра гээшые һайнаар ашаглаха хэрэг гүрэн түрын удха шанартай асуудал болоно. Гүрэнэй мэдэлэй гэрнүүдтэ ажаһуугшад энээниие һайн мэдэжэ, саг соонь заһабарилуулха тухай һанаагаа зобохо зэргэтэй. Гэр байрада гамгүйгөөр хандадаг хүнүүд олон предприятида дайралдана. Жэшээлхэдэ, Улаан-Үдын хирпиисын заводто, барилга-хабсаралгын № 834 поеэддо, Улаан-Үдын ТЭЦ-тэ болон бусад предприятинуудта гэр байра олон жэлдэ заһабарилагданагүй, муу муухай түхэлтэй байна.

Гэр байра гээшые гамнадаггүй, тэрээнэйнгээ болбосон түхэлтэй байхын түлөө тэмсэдэггүй хүнүүдтэ шанга һануулганууды хэхээр болоо.

Гэр байра тухай асуудал хадаа гансашье нютагай Совэдүүдэй, байрын-коммунальна ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй хэрэг бэшэ, хүн, эрхэтэн бүхэнэй уялга байна бшуу. Улаан-Үдын олон предприяти, эмхи зургаанууд өөһэдынгөө мэдэлэй байрануудые заһабарилжа шадахагүй байна. Тиимэһээ гэр байра заһабарилха гэжэ табигдаһан мүнгые нютагай Совэдүүдэй мэдэлдэ үгэхөөр саг ерээ хаш гэжэ һанагдана.

Республикын хото, тосхонуудта уһанай сорго канализаци татаха, дулаасуулдаг, сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые хэхэ асуудал мүнөө үедэ шухала болонхой.

«Байгал нуурай дэргэдэхи байгаалиин баялигые сахиха, арьбадхаха, зүбөөр ашаглаха тухай нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Совэдэй тогтоолой гараһанай һүүлээр нилээд ехэ ажал хэгдээд байна. Энэ зорилгоор ехэ мүнгэн табигдана. Тиибэшье һаа энэ мүнгэн хүсэд гаргашалагданагүй. Эндэ нэн түрүүн барилгын организацинуудые зэмэлхээр. Улаан-Үдэ хотын уһанай сорго, канализаци татаха уялгатай Буряадай барилгын управлени жэл бүхэндэ табигдаһан түсэбөө дүүргэнэгүй. Жэшээлхэдэ, нёдондо жэлдэ канализаци барилгада табигдаһан мүнгэнэй 800 мянган түхэригынь ашаглагдангүй үлөө. Тиихэдэ сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд болон коммунальна ажахын зарим барилганууд унжагайгаар ябуулагдана.

Уһанай сорго татаха, канализаци, котельнэ, халуун уһанай ябадаг трассануудые болон коммунальна ажахын бусад барилгануудые һайнаар ябуулхын хойноһоо ажалшадай депутадуудай аймагуудай, городской Совэдүүдэй гүйсэдкомууд шалгажа, хинажа байха зэргэтэй.

Манай тосхон, һууринуудай болбосон түхэлтэй, гоё һайхан байхын түлөө тэмсэл ехэ удха шанартай ха юм. Агууехэ Октябриин социалис революциин 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан дээрэ Л. И. Брежнев үгэ хэлэхэдээ, город, тосхон, һууринуудай болбосон түхэлтэй байхын түлөө ехэ тэмсэл ябуулха, тэндэ барилганууды хэхэ тухай онсолон тэмдэглээ һэн.

Тосхон, һуурин, посёлок бүхэнэй барилгын түсхай түсэбүүд табяатай байха зэргэтэй. Энэ хэрэгтэ аймагай, сельскэ, сомоной, болон поселково Совэдүүдэй гүйсэдкомууд онсо анхарал хандуулха уялгатай болоно ха юм.

Барилгын тиимэ түсэбүүдые дары түргэн табижа, тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхэ организацинууд республикадамнай олон. Энэ талаар «Бурятгражданпроект», «Красноярскгипросовхозстрой» институдай филиал, Барилгын болон архитектурын хэрэгүүдэй управлени энэ талаар хэмжээ ябуулганууды дары шууд абаха зэргэтэй болоно.

Нютаг нугын байдалда тааруулжа, хүдөөгэй гэрнүүдые бариха шухала. Энэ талаар түсхай проектнүүд тухай бодомжолхоор саг ерээ хаш.

Манай тосхон һууринуудай газаа талые, түхэл шарайе шэнжэлхэ асуудалда анхарал хандуулмаар. Сэл ногоон набшаһатай мододой орондо ябталаатай түлеэн гү, али һархигар сарай олон тосхонуудта харагдадаг.

Муугаар бүтээгдэһэн панно, хүшөө, диаграмма болон зурагууд үйлсэ гудамжануудай түхэлые абаһаар лэ гутаадаг. Тосхон, һууринуудай түхэл шарай тухай бодохоор саг ерээ.

Һанаад үзэе. Олохон тосхон, һууринуудта сэсэрлиг, стадион, асфальтаар хушагдаһан харгы байхагүй. Тиихэдэ модод үсөөнөөр һуулгагдана. Баргажанайхидай олон жэлэй дүй дүршэлые хаража үзэхэдэ, манай республика дотор саад тарижа болохоор байна ха юм.

Богонёор хэлэхэдэ, республикымнай хото городуудай, тосхон һууринуудай болбосон түхэлтэй болохын түлөө үшөө ехэ тэмсэл хэхэ хэрэгтэй.

Табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэл 1973 он ябажа байна. Республикымнай ажалшад абаһан уялгануудаа дүүргэхын түлөө эрмэлзэлтэйгээр ажаллана, тэмсэнэ. Һая боложо үнгэрһэн үерэй хойшолонгуудые дары түргэн усадхажа, гэр бараануудые, харгы, хүүргэнүүдые заһабарилха ехэ ажал гараад байна. Тиимэһээ нютагай Совэдүүд, ниитын эмхинүүд бүхы оролдолго, хүсэ шадалаа гаргажа, тосхон, һуурин, городуудай болбосон түхэлтэй, гоё һайхан болохын түлөө тэмсэхэ зэргэтэй болоно бшуу. Энэмнай хүн, эрхэтэн бүхэнэй нангин уялга.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ПРОДУКТНУУДЫЕ ЕХЭЭР АБАДАГ БОЛОХО ТУХАЙ

ЗУБЛӨӨН-СЕМИНАР

Хаанта засагай үедэ Сибирь болон Алас-Дурна зүг политическэ сүлэлгын хизаар байһан гээд бултанда мэдээжэ. Имагтал Совет засагай жэлнүүдтэ Сибирь хүсэтэ «далияа» үргэжэ, бүхы баялигаа совет арадуудай аша туһада үгэжэ эхилээ. Сибириин, Алас-Дурнын үргэн тала дайдада мүнөө промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байнхай. Промышленностиин хүгжэхэтэй хамта Сибирь болон Алас-Дурна зүгтэ хүгжэнги хүдөө ажахы байгуулагдаха ёһотой гэһэн зорилгые манай түрэл парти болон правительство хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ.

Сибириин, Алас-Дурна зүгэй дайдада ороохо тарна ехээр ургуулха, һү, тоһо болон хүдөө ажахын бусад продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилэн гаргаха нөөсэ арга боломжонууд бии. Эдэ арга боломжонуудые элирүүлхэ, тариһан килограмм ороохоной, килограмм үтэгжүүлгын аша үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ Сибириин хүдөө ажахын эрдэм наука тон ехэ үүргэ дүүргэхэ уялгатай байна бшуу. Манай таряашад болон малшад эрдэм наукатай нягта холбоотойгоор ажалаа эрхилжэ, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэгээр үйлэдбэрилхэ аргатай байна.

«Эрдэм техникын хүгжэлтэ ба Зүүн Сибирьтэ хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абадаг болохо тухай» асуудалаар республикымнай ниислэл Улаан-Үдэдэ һая боложо дүүрэһэн семинар-зүблөөн Сибириин область, хизаар болон автономито республикануудта хүдөө ажахын эрдэм наукын ямараар хүгжэжэ байһые эли тодоор харуулаа.

Академиин Сибирскэ отделениин түрүүлэгшэ, ВАСХНИЛ-ай академик Ираклий Иванович Синягин зүблөөн-семинар дээрэ элидхэл хэхэдээ, ВАСХНИЛ-ай дүүргэдэг үүргэ, удха шанар ба уг зорилгонуудые элирхэйлэн тодорхойлоод, Сибириин районуудта хүдөө ажахын эрдэм наукын хүгжэлтын саашанхи шухала зорилгонууд ба шэглэлнүүд дээрэ тогтобо.

Манай Буряадай республика — хүдөө ажахын эрдэм наука хүгжөөхэ талаар совет засагай жэлнүүдтэ ехэ шэнжэлгэнүүдые хэһэн республикануудай нэгэн юм. Академик И. И. Синягин элидхэл хэхэдээ, хүдөө ажахын ургамалнуудай сортнуудые һайжаруулха талаар Буряадай эрдэмтэд, агрономуудай хэһэн ажалые үндэрөөр сэгнээ. Тэрэ иигэжэ хэлээ: «Буряадай АССР-тэ шэниисын олон эрхим сортнууд бии болгогдоһон, бии болгогдожошье байна. «Онохойская-4» гэжэ шэниисын, «Онохойский-547» гэжэ обёосой, «Паллидум-394» гэжэ ешмээнэй сортнууд Зүүн Сибириин полинууд дээрэ нилээд ехээр таригдадаг болонхой».

Семинар-зүблөөндэ хабаадагшад эдэ шэнэ сортнуудые гаргадаг Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станцида ошоо. Тус станциин директор К. Л. Барьядаев станциингаа ажал хүдэлмэри, саашанхи зорилгые тобшохоноор хөөрэжэ үгөө. Тэрэшэлэн семинар-зүблөөндэ хабаадагшадта ажал хүдэлмэри тухайгаа хөөрэһэн бусад хүнүүд гэбэл:

А. Г. Дубровская, ургамалнуудай сорт һайжаруулха таһагые даагша:

— Манай таһагай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахын ургамалнуудай 25 шэнэ сорт бии болгоо. Тэдэнэй 10 сортнь Зүүн Сибириин районуудта таригдадаг. Шэниисын «Бурятская» гэжэ сорт, жэшээлхэдэ, 1967 ондо бии болгогдоод, Тувын АССР-тэ таригдадаг болоһон. Тэрэ сорт ороохо тарянайнгаа талаар «Онохойская-4» гэжэ сортын шэниисэтэй адлирхуу аад, зүгөөр тэрэнэй ороохон бэлээр бутардаггүй, хилээмэн болохо шанараараа үлүү юм.

Тэрэшэлэн тэжээл үйлэдбэрилгын таһагые даагша **П. Г. Соболев,** хүрьһэнэй һалхинһаа нуража муудадаг асуудал шэнжэлдэг таһагые даагша **А. Н. Стрелков** гэгшэд хэдэг хүдэлмэри тухайгаа мүн лэ хөөрэжэ үгөө.

Хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр абадаг болохо тухай асуудалаар зональна семинар-зүблөөн хүдэлмэреэ дүүргэбэ. Тус зүблөөн Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй хүдөө ажахын эрдэм наукын туйлалтануудые харуулжа, саашанхи зорилгонуудаа хараалаа.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев,** КПСС-эй обкомой секретарь **А. А. Бадиев,** республикын Министрнүүдэй Совэдэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. Г. Саганов,** республикын хүдөө ажахын министр **Б. И. Николаев,** «Знание» бүгэмэй республиканска организациин хүтэлбэрилэгшэд энэ семинар-зүблөөндэ хабаадалсаа.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: ВАСХНИЛ-ай гэшүүн-корреспондент В. Кубышев үгэ хэлэжэ байна; зүблөөн-семинарта хабаадагшад забһарлалгын үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Сентябриин 9—танкистнуудай үдэр

ХОДОДОО БЭЛЭН БАЙДАГ

А. БАБАДЖАНЯН,
Танкова сэрэгүүдэй начальник,
бронетанкова сэрэгүүдэй маршал

Мүнөөдэр совет арад, тэрэнэй сэрэгшэд бүтэдэ арадай һайндэр— танкистнуудай үдэр тэмдэглэжэ байна.

Коммунис партиин хүтэлбэри доро байгуулагдаһан манай танкова сэрэг дайшалхы алдарта зам гаталан гараа. Залуу Совет республикые хамгаалгада броневой хэрэгсэлнүүд тон ехэ үүргэтэй гэжэ 1918 ондо В. И. Ленин тэмдэглэһэн байгаа. Улаан Армиие техническэ талаарнь зэбсэгжүүлхэ ехэ программа тэрэл ондо сэрэгэй мэргэжэлтэдэй зүблөөн дээрэ революциин вождь тодорхойлһон юм. Коммунис партиин ябуулһан аргагүй ехэ эмхидхэлэй хүдэлмэриин ашаар граждан дайнай эсэстэ манай армиин бүридэлдэ 100 гаран бронепоезд, броневой 50 отряд бии болоод байгаа һэн.

Ороноо индустриализацилха ленинскэ политикын бэелүүлэгдэжэ эхилхэдэ 30-аад онуудай эхеэр манай арми Эхэ орондоо бүтээгдэһэн танкнуудтай боложо захалаа. 1931 онһоо 1940 он болотор манай армиин танкнуудай тоо 43 дахин олон болоо бэлэй. Түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ байгуулагдаһан промышленностиин техническэ хэмжээн 1939 ондо Т-34 түхэлэй танк бүтээхэ арга боломжо хангаһан байгаа. Тэрэ танк бүхы дэлхэй дээрэ суурхажа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ амжалтатай гараһан юм. Тэрэ танк дэлхэйн хоёрдохи дайнай үеын эрхим танк гэжэ тоологдоо һэн. Тэрэл 1939 ондо КВ түхэлэй хүндэ танк бүтээгдээ. Тэрэ танк 1943 он болотор фашис армиин артиллери болон танкова пушкын һомондо нэгэтэшье сүмэ сохигдоогүй юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ фашис булимтарагшадые үй бута сохихо, Европын олон гүрэнүүдые фашизмһаа сүлөөлхэ хэрэгтэ танкистнуудай оруулһан хубитаар совет арад илангаяа омогорходог байна. Волгоградта, Севастопольдо, Минскдэ, Бобруйскда, Смоленскдэ, Вроцлавада, Прагада, Венэдэ, Берлиндэ, Ехэ Хинганай хада дээрэ, хэдэн арбаад бусад городуудта, үнгэрһэн дайнай харгынуудай уулзалгануудта гранидаар хэгдэһэн табсан дээрэ совет танкнууд табигданхай байдаг. Тэдэ хадаа манай алдарта Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй мартагдашагүй алдар солын, совет танкистнуудай баатаршалгын нэрэ һүлдэ болонхой.

Дайнай түрүүшын үеын хүндэ хүшэр байдалда танкова частьнууд болон нэгэдэлнүүд фашис булимтарагшадай сохилтонуудые тогтоолгодо шухала үүргэ дүүргэһэн юм.

Москва шадар болоһон байлдаанай үедэ Совет танкова гварди мүндэлһэн байгаа. Тиихэдэ полковник ябаһан, мүнөө Советскэ Союзай хоёр дахин Герой, бронетанкова сэрэгүүдэй Маршал М. Е. Катуковой командалжа байһан танкова 4-дэхи бригада гвардейскэ танкова 1-дэхи бригада гэһэн нэрэтэй болоо һэн. 1941 оной октябрь һарын 8 үдэрэй тулалдаанда энэ бригада дайсанай 130 танк, полк шахуу ябаган сэрэгшэдые, 60-аад томо буу ба миномёт үй бута сохижо, Гудерианай танкова дивизиин добтололгые зогсооһон юм.

Сталинград шадархи тулалдаанай үедэ танкова сэрэгүүд 330 мянган сэрэгшэтэй дайсанай бүлэглэлые хүреэлгэдэ шиидхэхы үүргэ дүүргэһэн байна. Гитлерэй сэрэгүүдэй шанга сохилтые дабан гаража, А. Г. Родин, В. Т. Вольский, А. Г. Кравченко, В. В. Бутков болон бусадай танкова ба оньһожоруулагдаһан корпусууд 100-һаа үсөөн час соо 150 километр баруулжаа дабшажа, булад хүреэлэлгые нэгэдүүлһэн байгаа.

1943 оной зун Курск шадарай тулалдаанда гитлеровецүүдэй стратегическэ үүсхэлээ тэхэрюулхэ гэһэн һүүлшын һэдэлгые совет сэрэгүүд һамна сохижо, фашис армиие тон хүндэ хүшэр байдалда оруулһан юм. Энэ тулалдаанда танкова сэрэгүүд гайхамшаг үүргэтэй байһан.

Танкова арминууд, танкова болон оньһожоруулагдаһан корпусууд саашанхи байлдаануудта добтолжо ябаһан сэрэгүүдэй манлайда тулалдажа, заримдаа сүүдхэ соо 70—80 километрһээ үлүүтэйгээр урагшаа дабшадаг һэн. Манай танкова сэрэгүүд Берлинһээ Прага хүрэтэр юутэйшье жэшэшэгүй дабшаса хэһэн юм. Майн 9-дэ совет сэрэгшэд Чехословакиин ниислэл хотые фашис булимтарагшадһаа сүлөөлөө.

1945 оной августда япон империалистнуудые үй бута сохилгодо совет танкистнууд баһал амжалтатайгаар тулалдаа һэн.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ совет танкистнуудай гаргаһан баатаршалгые парти болон правительство үндэрөөр сэгнээ. Танкова бүхы арминууд, танкова болон оньһожоруулагдаһан 19 корпус, 110 бригада гвардейскэ гэһэн нэрэтэй болоо. 250 мянга гаран танкист орден болон медальнуудаар шагнагдаа. 1142 сэрэгшэ Советскэ Союзай Герой, тиихэдэ 16 танкист Советскэ Союзай хоёр дахин Герой болоһон юм.

Түрэл ороноо хамгаалгын байлдаануудай үедэ танкистнууд-командирнуудай дайшалхы мэргэжэл шадабари угаа ехээр хүгжөө, танкова сэрэгүүдэй шадамар бэрхэ олон тоото начальнигууд урган гараа. Тэдэнэй тоодо Советскэ Союзай Маршал И. И. Якубовский, бронетанкова сэрэгүүдэй главна Маршал П. А. Ротмистров, бронетанкова сэрэгүүдэй Маршалнууд Я. Н. Федоренко, П. С. Рыбалко, М. Е. Катуков, С. И. Богданов, П. П. Полубояров, генералнууд А. Г. Кравченко, Д. Д. Лелюшенко, В. Т. Вольский, В. М. Баданов, В. В. Обухов, А. Г. Родин, А. Л. Гетман, М. Д. Соломатин, И. И. Гусаковский болон бусад оролсоно.

Бронетанкова техникэ болон танкнуудые бүтээгшэд дайсаниие даража, илалта туйлаха хэрэгтэ сэгнэшэгүй ехэ хубитаяа оруулаа. Дайнай үеын туршада тэдэнэр 100 мянга шахуу танк болон артиллерийскэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээһэн байна. 9 мянга гаран танк бүтээгшэдые Эхэ оромнай орден, медальнуудаар шагнаа. Тэдэнэй дундаһаа олохон хүн Социалис Ажалай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргэтэй болонхой.

Парти болон правительствын саг үргэлжын анхаралай ашаар манай Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй материальна үндэһэ һуури танигдахаар бэшэ болотороо хубилжа, тэдэнэй дайшалхы хүсэн нилээд дээшэлһэн байна. Совет танкова сэрэгүүд хүгжэлтын шэнэ, үшөө үндэр шатада гаража шадаа. Үнгэрһэн дайнай дүршэлые хараада абажа, наука болон техникын мүнөө үеын туйлалтануудай бааза дээрэ бүтээгдэһэн шэнэ танкнууд танкова сэрэгүүдэй дайшалхы хүсэнүүдэй үндэһэ һууринь болоно. Мүнөөнэй танкнууд урдынхиһаа улам бэхилэгдэжэ, бүри һайн зэбсэгтэй болонхой. Танкнууд үшөө түргэн ябадаг болоо: тэдэнэр уһан соогуур тамаржа, уһан доогуур ябажа «һураа».

Дайшалхы техникэ һайнаар шудалһан хүбүүд танкова сэрэгүүдтэ алба хэнэ. Эхэ орондоо, марксизм-ленинизмын үзэл сурталда үнэн сэхэ байхаар Коммунис партиин хүмүүжүүлһэн солдадуудай, сержантнуудай, прапорщигууд болон офицернүүдэй диилэнхи олонхинь найдагдаһан техникэеэ шадамараар хэрэглэжэ, тэрэнээ ямаршье сагта амжалтатайгаар ашаглажа шадаха болонхой. Энэ хадаа совет танкова сэрэгүүдэй дайшалхы хүсэнэй гол һудаһаниинь болоно.

(ТАСС).

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

НЭГЭДЭХИ КУРСАДА — НАЙМА МЯНГАН

Кишинёвой гүрэнэй университедтэ хари гүрэнүүдһээ ерэ...н студентнүүдэй һураха бэ...дхэлэй факультет байгуу...лагдаба. Энэ факультет түрүү...ынгээ жэлдэ ГДР-һээ, ДРВ-...ээ болон Болгариһаа ерэһэн ...гаран залуушуулые абан...й. Ерэхэ жэлдэ бэлэдхэлэй курсада һураха хари гүрэнүүдэй студентнүүдэй тоо 1,5 дахин олон болохо юм. Социалис ороной залуушуул ород хэлэ шудалхаһаа гадна, совет дунда һургуулиин программаар өөрынгөө шэлэһэн предмедээр бэлэдхэл гараха байна.

Предприяти болон колхозуудһаа эльгээгдэһэн залуушуулай бэлэдхэлэй факультет Бельцкиин багшанарай институдта нээгдэбэ.

Үйлэдбэриһөө таһарангүй һураащадта гурбан инженернэ факультет Кишиневско политехническэ институдта эмхидхэгдээ.

Мүнөө дээрээ Молдавиин дээдэ һургуулинууд 81 ондо ондоо мэргэжэлтэдые бэлдэнэ. Энэ жэлдэ дээдэ һургуулинуудтань 43 мянга шахуу студентнүүд һураханхань.

(ТАСС-ай корр.).

Кишинёв.

ОВОЩООР ХАНГАНА

Энэ жэлэй сезондо манай ороной ниислэл — Москвагай хүн зониие хангахаар 300 мянган тонно хартаабха, 700 мянган тонно огородой эдеэ, 640 мянган тонно жэмэс ба арбуза, дыни гэхэ мэтэ бэлэдхэгдэхэнь.

Партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органууд 1973 ондо ургуулагдаһан хартаабха болон огородой эдеэ саг болзор соонь суглуулжа абаад, һайнаар хадагалха зорилго ниислэлэй партийна болон хүдөө ажахын эдэбхитэдэй августын һүүлээр болоһон зүблөөн дээрэ тодорхойлогдоһон байна.

Зүблөөнэй хүдэлмэридэ СССР-эй Министрнүүдэй Совэдэй түрүүлэгшын орлогшо З. Н. Нуриев үгэ хэлээ.

(ТАСС-ай корр.).

ОКЕАНАЙ ШЭНЭ ЗАМ

США-гай портнууд хүрэтэр Балтиин далайн пароходствын ашаа зөөхэ суднануудай тамарха шэнээр нээгдэһэн уһан замые «Балтаатлантика» гэжэ нэрлээ. Далайн томо теплоход «Новгород» түрүүшынхиеэ энэ замаар Невагай гаваньһаа холын тамаралгада гараба. Судны трюм соо промышленна эд бараан болон барилгын модон ашагданхай. Эдэниие Америкын фирмэнүүд манай оронһоо худалдажа абаа юм.

Трансатлантикын шэнэ зам Ленинград хотые Бостон, Нью-Йорк, Филадельфи, Балтимора гэһэн США-гай томо томо портнуудтай холбохо. Ашаанай энэ судна замдаа Гетерборгдо (Швеци), Гамбургда (ФРГ), Роттердамда (Голланди) болон Гаврада (Франци) орожо, баһал ашаа абаха байна.

Энэ шэнэ замаар Ленинградһаа һара бүхэндэ хоёр судна ябуулагдаха байна. «Новгород» гэжэ судныn хойноһоо «Новомосковско» теплоход гарахаяа бэлдэжэ байна.

(ТАСС-ай корр.).

ҮРЭ ЖЭМЭСТЭ СТАНЦИДА

Алтан намарай ойртохо тума ажахы бүхэндэ хүл хөөрсэг болон ургаса хадалгаяа жэншэдгүй, саг соонь хуряажа абахын түлөө оролдоно.

Улаан-Үдын үрэ-жэмэсэй туршалгын станциин хүдэлмэрилэгшэд ургасаяа гээлтэ, хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула хамаг хүсэеэ элсүүлжэ байнхай.

Хэдэн жэлэй урда тээ манай Сибирьтэ яблока ургадаг гээ hаа, этигэхэ хүн үсөөн байха hэн ха. Зүгөөр Мичуринай туршалга оролдолгын ашаар аяар холын Сибирьтэшье элдэб ургамалнууд нютагжажа, хүн зониие баясуулна, ажабайдалыень шэмэглэнэ.

Мүнөө эндэ тариглаhан жэмэстэ ургамалнуудай дунда улаан, ягаан, шара, ногоон, хүрибтэр үнгэтэй ранеткэ, шасаргана, үхэр нюдэн, малина, гүлзөөргэнэ, сливэ, элдэб сортын яблоканууд эдеэгээ даажа ядан газарта хүрэтэр гунханхай, намарай hэбшээндэ найган байна. Энэ жэлдэ тус станци яhала баян ургаса хуряажа абаха зорилготой.

— Эртүүр эдеэшэhэн үхэр нюдэн, вишни, малина, грушаяа эдэл үдэрнүүдтэ хуряажа дүүргүүтэй байнабди. Тиихэдэ огородой олон ургамал — үгэрсэ, мангир, помидор хуряагданхай, — гэжэ тус станциин агроном Лидия Ивановна Дубровская хөөрэнэ.

hая хуряагдажа захалhан ургасануудынь — элдэб сортын яблока, ранеткэ болоно. РСФСР-эй, Буряадай АССР-эй габьяата агроном нүхэр Дубровскаягай үдэр бүриин оролдолго, үүсхэл гаргажа ябадагай ашаар эндэ олон сортын яблока, ранеткэ ургадаг болоhон. Мүнөө 25 зүйлэй ранеткэ урматай hайнаар эдеэшэбэ. Илангаяа «Нарядное», «Солнечное», «Улаан», «Первенец Бурятии», «Байкал» болон бусад нэрэтэй ранеткэнүүдэй мандагар, томо гээшэнь! Эдихэдэ амтааршье hайн. Манай эндэхи уларилда таараха ранеткэнүүд хэдэн жэлдэ ургуулагдажа, Мичуринай, Европын яблокануудтай холижо тариhаниинь бүри ондоо, hайн үрэ үгөө. Шэнэ сортын ранеткые амталжа үзэхэдэ, яблокын амтатайшье hаа, ранеткын гашуубтар амтан булиhан байна. Тиибэ яабашье hаа, энэмнай Сибириин хүйтэн уларилда таараhан амтатай ранеткэнүүд болоно ха юм. Манай байгаалиин шэмэрүүн уларилда тааpahан ранеткын холисонууд «Сэлэнгэ», «Улаан-Үдэ», «Тайга» гэхэ мэтэ hонин нэрэнүүдтэй.

— Байгша ондо яблока, ранеткэнүүдэй гараса hайн, гектарай дунда зэргээр 50—70 центнер ургаса абтахал байха, — гээд нүхэр Дубровская хөөрэнэ.

Мүнөө эндэ 4,5 гектар талмайда ранеткэ, 5,5 талмайда яблоканууд тариглаhан байна. Яблокануудай дунда «Пудовщина», «Белый налив», «Слава» гэhэн нэрэтэй ургамалнууд ямаршье жэлдэ баян ургаса үгэдэг юм. Жэшээнь, «Пудовщина» гэдэг яблока гектарай 300 центнер ургаса жэл бүри үгэдэг байба. Үгышье hаа, «Слава» яблокын нэгэ эшэhээ 70 килограмм гэхэ гү, али гектарай 200 центнер амга hайнтай ургаса абтана.

Жэл бүри республика дотор олошоржо байhан саад таригшадта яблока, ранеткэ, үхэр нюдэн, малина болон бусад ургасануудhаа хубаалдажа байдаг. Мүнөө город шадар хорёод саад тоологдоно. Тиимэhээ Улаан-Үдын үрэ-жэмэсэй туршалгын станци өөрынгөө бии болгоhон шэнэ сортнуудhаа үмсэдөө, хамтын саад эрхилэгшэдтэ жэл бүри олоор үгэжэ байдагынь hайшаалтай.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. РСФСР-эй габьяата агроном Л. И. Дубровская ранеткын шэнэ сортын дэргэдэ. 2. Селекциин таhагай хүдэлмэрилэгшэ Е. Е. Зеленина яблока суглуулагшадhаа ургаса тушаан абажа байна.

Авторай фото.

ВДНХ-гай ШАГНАЛ— ТҮРҮҮ ХОНИШОДТО

Үргэн элдин тала дайдаар баян Зэдын хонишод аймагайнгаа түбтэ сугларжа, саашанхи зорилгонуудаа зүбшэн хэлсэбэ.

Аймагай хонишодой дундаhаа Борьёогой совхозой хонишод эрхим амжалта туйлаhан байба. Тус ажахын эхэ хонидой 23 отарын 15-ниинь зуу, зуунhаа дээшэ хурьга абажа, аймаг, республика соогоо суурхаба ха юм. Ахалагша хонишод Д. Я. Свистунов зуун эхэ хониhоо 155,1. Г. Л. Рабдаев — 136,8, Б-Н. Г. Цырендоржиев 131 хурьга абаhан байгаа.

Мүн «Мир» колхозой хонишод hайн амжалтатай. Ажахын ахалагша долоон хонишод зуунhаа зүүн хурьга абаhан байна.

Аймагай хонишодой дунда дэлгэрhэн мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлhэн Д. Я. Свистуновто «Аймагай чемпион» гэhэн улаан лентэ зүүлгэхэдэнь суглараашад нэрьемэ 'альгаташалгаар угтаба. Мүн аймагай олохон хонишодто ВДНХ-гай мүнгэн, бронзо медальнууд зүүлгэгдэбэ. Тэдэнэй дунда Социалис Ажалай Геройнууд Г-С. Ц. Цыремпилова, Г. Л. Рабдаев, залуу хонишод В. Г. Базаров, Н. Ч. Гомбоев болон бусад бии.

А. ЕЛИСЕЕВ.

БАГШАЯА МАРТАДАГГҮЙБДИ

Хүн бүхэн өөрынгөө шэлэн олоhон мэргэжэлдэ энэрхы сэдьхэлтэйгээр хандажа, тэрэ мэргэжэлээрээ хүдэлжэ ябахадаа, арад зондоо аша туhаяа хүргэнэ гээшэ. Илангаяа багшын мэргэжэл эгээл хүндэтэйдэ тоологдодог.

Үзэг бэшэг мэдэхэ болоhон лэ хүн бүхэн түрүүшынгээ багшын заажа үгэhэн hургаал, заабари огто мартадаггүй, ходоодоо баяр баясхалан хүргэжэ ябадагынь мэдээжэ. Багшаяа хараhан лэ хүн хүндэмүүшэ ёhoop угтажа, халуун зүрхэнhөө хөөрэлдэдэг гээшэбди.

Минии багша Галина Васильевна Кузьмина Улаан-Үдын нэгэдэхи дунда hургуулида англи хэлэ гуша гаран жэлэй туршада таhалгаряагүй заажа ябана. Галина Васильевнада hуража, заалгажа гараhан хэдэн арбаад, зуугаад hурагшад мүнөө эрдэмтэй болонхой, республика болон оронойнгоо бусад городуудта ажаллажа ябана бшуу. Манай багша хэшээлээ үнгэргэхэдөө, hурагша бүхэнтэй шадажа хөөрэлдэдэг, ойлгоогүй юумыень заажа үгэхые оролдодог hэн. Ехэнхидээ бидэнэр англи хэлэнэйнгээ хэшээлдэ hайнаар бэлдэхые хүсэдэг байгаабди. Юуб гэхэдэ, Галина Васильевна хэшээлээ ходоодоо hайнаар, элдэб янзын хөөрэлдөө шүлэг уншалгаар үнгэргэжэ, hурагшадайнгаа мэдэсые гүнзэгырүүлдэг байhан юм.

Бидэнэр хаанашье ябахадаа, илангаяа зунай амаралтын үедэ Галина Васильевнадаа, гэртэнь ошожо, хаана. юу хэжэ ябаhан тухайгаа хөөрэлдэжэ тарадаг байнабди. 1954 ондо тус hургуули дүүргэhэн hурагшад байгша оной зун сугларжа, Г. В. Кузьминагай гэртэнь ошожо хөөрэлдөө hэмди. Бидэнэр — Юрий Буданцев, Владимир Далбаев. Владимир Сафронов, Юрий Синицын, Эрижан Цыденжапов гэгшэд мүнөө хаана, юу хэжэ байhан тухайгаа үнэн зүрхэнhөө хөөрэлдөө бэлэйбди. Жэшээнь, Юрий Буданцев Москвагай университедэй журналистикын факультедэй багша, Владимир Далбаев ЛВРЗ-гэй инженер, Владимир Сафронов Совет Армиин подполковник, Юрий Синицын, Эрижан Цыденжапов гэгшэд электроникоор hонирхоно.

Манай багша Галина Васильевна бидэнэрээ харахадаа, түрэл хүбүүд, басагадаа хараhандал адли ходоодо баясажа, омогорхожо байдаг юм.

О. МЕРКУЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. В. Кузьмина.

Авторай фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhан... «Мүнөө үеын шанжа...» түрүү бэшэг. «Шинии...» гурбадахи: мүрысөөнэй ... жа бэшэг» — суглуулэ... Шалгалтын бригадын ма... риал.

Хоёрдохи хуудаhан... «Партийна ажабайдал: ... соонууд ба hунгалтануу... суглуулбари. Түрэл оро... мнай. Официальна ... Соёлой хүдэлмэрилэгшэ... хүдөөгэй ажалшадта» — ... луулбари.

Гурбадахи хуудаhан... «Мүнөөдэр — Танкис... дай үдэр» — суглуулб... Ази, Африкын уран зо... шодой конференци ... Хилын саана.

Дүрбэдэхи хуудаhан... В. Мутин, А. Гамзин ... дэй статья. АПН-эй ... риалнууд. Спортын hони...

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММ... **«Орбита» харуулна...**

13.05 — hүүлэй hони... 13.10 — **Үнгэтэ телевиде...** hурагшадта — «Буди... гэй» программа дамжуул... даха. 13.40 — «Сове... Союзда алба хэнэбl» 14... — «Мүнөөдэр — танк... нуудай үдэр». Бронетан... сэрэгүүдэй Маршал, Сов... кэ Союзай Герой А. Х. ... баджанянай үгэ хэлэ... 14.55 — **Үнгэтэ телеви...** «Киногоор аяншалаг... клуб». 15.55 — 16.05 ... Забhарлалга. 16.05 — **Үн... тэ телевидени.** «Найди ... Леня!» — уран hайха... фильм. 17.30 — «Хүг... киоск». 18.00 — Улас... рондын панорама. 18.30 ... **Үнгэтэ телевидени.** Там... га. уhа руу hурэлгэ ба... най полоор дэлхэйн ту... hуури эзэлхын түлөө мү... сөөн. 19.00 — «Время»... мэдээсэлэй программа. 19... — **Үнгэтэ телевидени.** «... жэмтэ уулзалганууд». ... ницкиин нэрэмжэтэ хо... залуу дуушадай кон... 20.00 — А. Мака... «Трибунал» — Моск... драматическа театрай ... hан зүжэг.

Улаан-Үдэ харуулна... 21.30 — Эстрадна ... шэлэл. «Адресны: театр...

«Орбита» харуулна... 23.00 — «Совет ... США-да» — телевизион... документальна фильм.

сагай уларил

Сентябриин 9-hөө 13 боло... республикадамнай үүл... байха. 10, 11-дэ бороо ... хо. Баруун тээhээ сек... 5—10 метр хүсэтэйгээр ... хилха. hүниндөө 2—7 ... дус дулаан байха. Се... риин 11—13-да 0—2 гра... хүйтэн болохоор хүлеэгд... Хойто аймагуудта 4 гра... хүйтэнhөө 1 градус хүр... дулаан байха. Сентяб... 9-дэ үдэртөө 18—23, сен... риин 10—13-да 11—16 ... дус дулаан болохо ... Улаан-Үдын авиаметеос... ци мэдээсэнэ.

АГНУУРИ ЭХИЛЭЭ

Зунай hүүлшын hара август барагдажа, намарай эхин сентябрь гараад байна. Уhа голнуудта hүниндөө манан, үндэр газарта хюруу унаба. Хуhа, уляаhанай набшаhад шарлажа эхэлаад, алаг намарай түрүүшын шэнжэ үзэгдэбэ.

Хэрмэн, булган, үнэгэн, hолонго болон элдэб зэрлиг амитад үбэлэйнгөө дулаан нэмэргэ хэдэрхэнь. Жэрхинүүд эшээндээ орохынгоо урда хушын hамар суглуулан бэлдэнэ. Хэрмэн hархяагуудые модоной гэшүүнэндэ үлгэжэ хатаана. Гүрөөhэнэй барисаан сентябриин тэнгээр дүүрэжэ, харин бугын дуудаан байгша hарын 20-доор эхилхэнь.

Ойдо амидардаг, уhанда тамардаг жэгүүртэн: нугаhан, галуун, торхируу, хүдүү, хура, hойрнууд дальбаануудаа үни дэгжээнхэй, олоороо hүрэглэн ниидэнэ.

Буряадай республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи агнуурии ажахын управлениин соносхолоор, уhанай шубуудай агнуури сентябриин 1-hээ эхилбэ.

Ангуушадай бүлгэмдэ хамтадаа 10.000 шахуу хүн оролсоно. Тэдэнэр бултадаа, намарай hэрюун үедэ нугаhа, галуу агнажа, амаралтынгаа үдэрнүүдые сэнгэлиг хүхюунээр үнгэргэнэ. Агнууриин эхилhэн үдэр Улаан-Үдын 850-яад алба хаагшад, хүдэлмэришэд Сэлэнгын адаг, Байгал ошожо, нугаhа агнаа.

Республикын ангуушадай бүлгэм Кабанскын аймагай Шигаево, Корсаково тосхонуудта бааза баринхай. Эндэ ангуушадта онгосонууд үгтэдэг, тэдэниие егерьнүүд агнууриин газарта онгосоор абаашадаг, асардаг. Баазада ангуушад амардаг, унтаха орон бэлдэгдэнхэй, гэрнүүд баригданхай.

Августын 31-нэй үдэшэ Кабанскын, Хурамхаанай, Баргажанай, Яруунын болон Хэжэнгын аймагуудта нуурнуудые тойроод, ангуушад олоороо суглараа. Эндэ тэндэшье ангуушадай отог (майхан) болон нууганууд харагдана. Оршон тойрон хон жэн, ангуушад нугаhанай агнууриин эхилхые хүлеэжэ, амаржа байна гээшэ. Үглөөнэй 5 часта (сентябриин 1-нэй үдэр) нуурай зүүн эрьедэ, hаяхан үүр сайжа байхада, буугай дуун хоёр дахин суурятаба. Энэмнай нугаhанай агнууриин эхилhэн тухай дохёо байшоо. Ингээдшье оршон тойрон буунуудай hүрэхэнь олоншоржо, наранай гаратар замхабагүй. Үдэртөө ангуушад амарнад Буугаа hомолно, аршана. Ноpohон гутал, хубсаhаяа хатаана. Агнуури тухай хөөрэлдөө дэлгэнэ. Үдэшын 8 сагаар, наранай hаяхан ороод байхада, нуурай баруун эрьедэ буу hүрэжэ, агнууришье дахинаа эхилшэбэ.

Нугаhанууд эдеэлсынгээ газар бэдэржэ, наранай оpoxoo эхилээд, бүхэли hуниндөө, үглөөгүүр болотор иишэ ниидэдэг. Нимэл хадань нугаhа үдэшэ үглөөниинь агнадаг. Үдэшын агнуури наранай оромсоор харанхы болотор, үглөөнэйхи үүр сайхаhаа эхилээд, наранай гаратар үргэлжэлдэг. Энэ үе эгээл hонин, олзотойшье агнуури гэжэ тоологдодог. Ангуушан үдэшэндөө наранай ороhон зүг тээшэ, үглөөгүүр тэрэнэй мандаха газар руу буугаа тодхожо, нугаhадай ниидэхые хүлеэдэг. Үдэшэ үглөөнэй толондо ниидэhэн шубууд hайнаар обёоргододог, тэдэнэр доогуур, удаашье ниидэдэг. Нугаhанай агнуурида ехэхэн шадабари хэрэгтэй. Түргэнөөр агаарай шууяса ниидэжэ ябаhан нугаhа буудажа унагаахань бэрхэтэй юм. Үнинэй агнадаг мэргэшүүл дүтүүр, доогуур ниидэhэн шубуудые буудаха бүхэндөө шахуу унагаадаг. hая агнуурида гараhан, дүршэлгүй залуушуул 20—30-аад буудаад, нэгэшье нугаhа тудадаггүй бшуу. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр дээгүүр холуур, hомоной хүрэхэгүй зайда ниидэжэ ябаhан шубуу буудана.

Табан жэлэй урда тээ нугаhанай хабарай агнуури хоригдоhон. Хабартаа намнахаа, үргээхэеэ болихоломнай нугаhан, галуун болон хүн шубууд дулаан оронhоо бусахадаа, республикымнай тала дайдада олоороо тогтожо, амардаг болонхой. Тэдэнэй ехэнхинь үндэгэлхэеэ байялана, зариманиинь Тундра тээшэ ниидэнэ. Үнгэрэгшэ хабар хэдэн арбаад мянган галуун, зуугаад хүн шубууд Яруунын, Хэжэнгын, Зэдын аймагуудта үзэгдөө. Манай эндэ 29 түрэлэй уhанай шубууд хабартаа ерэдэг. Мүнөө намар хаа хаанагүй нугаhан олон, агнуури олзотой байха. Сентябриин түрүүшын 2 үдэр соо бүхы аймагуудаарнай хамтадаа 5.000 шахуу ангуушад 30-аад мянган нугаhатай бусаа. Сентябриин 20-доор Тундраhаа халуун орон руу зорижо ябаhан галуу, нугаhад манай энээгүүр үнгэрхэ.

Хүдүү, торхируу, хура болон hойрой агнуури сентябриин 20-hoo эхилхэ, хэрмэ, hолонго, шандаганай агнуури октябриин 20-hoo нээгдэхэнь. Агнууриин түрүүшын хаhа иимээр үнгэржэ байна.

М. ГЫЛЫКОВ,
охотовед.

УРГАМАЛНУУДАЙ БУЛАН

Бэшүүр тосхоной Ленинскэ дунда hургуулиин hурагшад байгаалиин ургамалнуудта дуратай юм. Мүнөө тус hургуулиин хашаа соо хэдэн жэлэй туршада ургажа байдаг уляангир, хуhан, мойhон, үхэр нюдэн, ранеткэ болон бусад модонууд аяар холоhоо нэбшын харагдадаг.

Модонуудай хажуугаар хабартаа hурагшадай гараар тариглаhан элдэб янзын сэсэгүүд эдэ үдэрнүүдтэ — алтан намарай эхилээд байхада, бүришье hаа гоёор харагдажа, олоной анхарал татана. Зүгөөр hургуули бүхэндэ ургамалнуудай булан эмхидхээ hаа, hурагшад байгаалиин баялигтэ эзэн ёhoop хандажа hураха hэн.

М. АШИРОВА,
биологиин багша.

САГАЙ УЛАРИЛ

Сэлэнгэ мүрэнэй уhан Хяагтын адагhаа эхилээд, Кабанскын аймаг хүрэтэр hуужа үргэлжэлбэ. Тиин Хяагтын адагта Сэлэнгэ мүрэн 30 сантиметрээр hуужа, 458 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэбэ. Тиихэдэ Новоселенгинск, Улаан-Үдэ шадар хэдэн хоногой туршада Сэлэнгэ мүрэн 80—47 сантиметрээр хорожо, 480—227 сантиметр болоо. Мүн Никольскодо — 30, Мурзинодо — 20 сантиметрээр уhан hууба.

hүүлэй үедэ хаа хаанагүй ороhон хура бороо гол горхонуудай уhа дахин нэмээбэ. Жэшээнь, Зэдэ гол хоногой ... шада 20—30 сантиметрээр нэмэhэн байба.

Ойрын үдэрнүүдтэ Хяагтын адагта Сэлэнгэ мүрэн 5... сантиметрээр нэмэхэ гэжэ хараалагдана. Харин Новосел... гинск, Улаан-Үдэ шадар Сэлэнгэ мүрэн хоногой туршада ... 10 сантиметрээр хорохо жэшээтэй.

Сүхэ, Хёлго, Үдэ, Баргажан голнууд hүүлэй үедэ 5-... сантиметрээр хорожо үргэлжэлhээр.

Саашадаа республикын зарим нютагуудта бага зэргэ... ра бороо орохо гэжэ хараалагдана.

Н. АФОНИН...
Улаан-Үдын гидрометобсерваториин директ...

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ГААНАhАА

БЕРЛИН

„hанал нэгэтэнэй hургуулиин" 10 жэлэй ой

ТАСС

ГДР-эй Журналистнуудай холбооной дэргэдэхи «hанал нэгэтэнэй hургуули» 10 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэбэ. Хүгжэжэ байгаа шэнэ оронуудай түрүү үзэл бодолтой журналистнууд эндэ hуража, мүнөө сагай журналистикын талаар шухала эрдэм мэргэжэл шудална. Үнгэрhэн 10 жэлэй турша соо Азиин ба Африкын 26 ороной 230 залуу журналист иимэ курснуудые дүүргэжэ гараа.

Энэ hургуули журналистнуудые нютагуудтань мүн лэ бэлдэдэг юм. Тусхай курснууд Дамаскда, Конакрида, Каирта эмхидхэгдэнхэй. Иимэ курсануудай тоо саашадаа бүри олон болгогдохоор хараалагдана. «hанал нэгэтэнэй hургуули» Журналистнуудай уласхоорондын эмхиин Венгридэхи бэлэдхэлэй түбтэй, Телеграфна агентствануудай хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэдэг ЧССР-тэхи hургуулитай нягта холбоотой юм.

ДЕЛИ

ШУХАЛА ЗОРИЛГО

ТАСС

Индиин экономикын гүрэнэй секторэй үйлэдбэринүүд hүүлэй жэлнүүдтэ горитой амжалтануудые туйлаа. Эдэ предприятинуудай бүтээн гаргадаг продукциин нииттэ үнэ сэн финансын талаар 1967—1968 онуудта 1.040 миллион рупий байhан аад, 1971—1972 онуудта 2.150 миллион рупидэ хүрэтэр нэмээ,—гэжэ гүрэнэй секторэй хүдэлмэрииe адаглан шэнжэлдэг Индиин правительствын дэргэдэхи комитедэй тоосоон дотор хэлэгдэнэ. Энэнь гадаадаhаа элдэб хэрэгсэлнүүдые худалдан абалгаяа нилээд хороохо, гадаадын валютын талаар гаргашануудаа бага болгохо арга олгоо, өөhэдын хэрэглэмжэ өөhэдөө хангаха зорилгые шиидхэлгэдэ туhа хүргөө. Тэрээнhээ гадна, гүрэнэй секторэй амжалта туйлаhанай үндэhөөр, орон доторхи ажалгүйшүүлэй тоо хороhон байна. Гүрэнэй секторэй предприятинуудта ажалладаг хүдэлмэришэдэй тоо жэл бүри 6—8 процентээр нэмэнэ.

Гэхэтэй хамта, гүрэнэй секторэй бүри амжалтатайгаар хүдэлмэрилхын, тэрэнэй элдэб предприятинуудта продукци бүри ехээр бүтээн гаргахын тула правительствын зүгhөө хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые абаха шухала гэжэ тоосоон дотор заагдана. Тиихын тула хүдэлмэришэдые бүри олоор hургаха, предприятинуудай экономическа хэрэгүүдтэ тэдэниие бүри эдэбхитэйгээр хабаададаг болгохо, гүрэнэй бүхы секторэй, предприяти бүхэнэй хүдэлмэри түсэблэлгые тон шухала удха шанартайда тоолохо, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулхын, шанарыень hайжаруулхын түлөө тэмсэхэ. Орон дотор ба хилын саана ямар продукциин хэр хэрэглэгдэсэтэй байhые шэнжэлэн мэдэхэ гэжэ тус комитет hанамжалан дурадхана. Гүрэнэй секторые бэхижүүлгэ — правительствын шиидхэхэ шухала зорилгын болоно. Энээниие шиидхэл hаа, экономико хүгжөөхэ хэрэгтэ шэнэ амжалтанууд туйлагдаха, оронойнгоо хэрэглэмжые өөhэдөө бүрин хангаха ябадал туйлагдаха гэжэ тоосоон дотор тусхайлан тэмдэглэгдэнэ.

БЛЭКПУЛ

БКТ-гэй КОНГРЕСС ДЭЭРЭ

ТАСС

Британиин тред-юнионуудай конгресс БКТ-гэй гадаадын политическэ ажал ябуулга тухай Генсоведэй уласхоорондын комитедэй түрүүлэгшэ Джек Джонсын элидхэл соносожо, бүрин hайшаагаа.

Уласхоорондын зүришэлдөөе улам hуларуулха таарамжатай оршон байдал дэлхэй дээрэ тогтоогдожо байна гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ. Баруун Европын ба социалис оронуудай профсоюзуудай хоорондо харилсаа холбооной тогтоогдоhые hайшаанабди. БТК-гэй делегаци СССР-тэ, Польшодо ошожо, элдэб асуудалнуудаар hанал бодолнуудаа мэдэлсээ. Иимэ харилсаа хүгжөөхын түлөө саашадаашье тэмсэхэбди гэжэ Джек Джонс тусхайлан тэмдэглэбэ.

Конгрессэй делегадууд «юрэнхы дэлгүүртэ» Англиин оролгые буруушаадаг БКТ-гэй хараа бодол дэмжэhэн шиидхэбэри гаргаа.

Хархис этэгээдүүдтэ эсэргүүсэн тэмсэжэ байгаа Чилиин правительствые дэмжэн талархаhан тусхай шиидхэбэри бүгэдын дуугаар бата лан абаба.

ЛОНДОН

Тель-Авивай политикые буруушаана

ТАСС

Тель-Авивай баримталан бэелүүлдэг түримхэй политикые буруушаалгын хүдэлөөн бүри үргэдэн дэлгэржэ байнхай. Рейтер агентствын корреспондентын Иерусалимhаа мэдээсэhэнэй ёhoop, 1967 оной түримхэй добтолгын үеэр араб оронуудhаа булягдан эзэмдэгдэhэн нютагуудта сэрэгэй гуримтай сэлеэнүүдые тогтоохоёо болихыень Еврей студентнэрэй бүхэдэлхэйн холбоон Израилиин правительствые уряалба. Энэ эмхиин конференци дээрэ hайшаагдаhан шиидхэбэри дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: иимэрхүү сэлеэнүүд Дүтын Зүүн зүгтэхи зүришэлдөөе эбэй гуримаар шиидхэн заhаруулха замда нэмэлтэ hаад ушаруулха байха.

АЛЖИР

Алжиртахи конференци дээрэ

ТАСС

Бүлэглэлнүүдтэ хамааралсадаггүй гүрэнүүд болон правительствануудай IV конференци дээрэ үсэгэлдэр үдэшын заседание конференциин вице-түрүүлэгшээр hунгагдаhан Куба Республикын Революционно правительствын Премьер-Министр Фидель Кастро нээгээ.

Заседани дээрэ Шри Ланка Республикын Премьер-Министр Сиримаво Бандаранаикеда түрүүлжэ үгэ үгтөө.

Африкын национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй үмэнэhөө Гвинейн ба Ногоон хушуунай олтирогуудай Бэеэ даahан байдалай африканска партиин (ПАИГК) Генеральна секретарь А. Перейра үгэ хэлээ. Энээнэй hүүлдэ Палестиные сүлөөрүүлгын организациин гүйсэдкомой (ООП) түрүүлэгшэ Ясир Арафадта үгэ үгтөө.

ООП болон Африкын национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд адаглан харагшад болоожо, конференцидэ хабаадалсана.

ПРАГА

Маоизмын үзэл бодолой, политическэ талаараа доройтон мухардалга

ТАСС

Маоистнуудай багсаамжын ёhoop, Мао Цзэ-дунэй тала баридаг дүтын хүнүүд түрүүтэй можолhон бүлэгүүд гэдэргэ КПК-гай IX, X съездүүдэй зүгhөө иимэ анхаралай хандуулhаниинь хэр таарамжатайда тоологдохо ааб, — гэжэ «Руде Право» газетэ тэмдэглэнэ. IX, X съезд дээрэ эдэнэр Пекинэй, дээдын зургаануудай «хоёрдохи зэргын ажал ябуулагшад» тоотой байhан байха гэжэ тус газетэ тэмдэглэнэ. Мао Цзэ-дунай үсэгэлдэрэй соратнигуудые — «хорото этэгээд», «буржуазна карьерист», «урбан хубилагша», «урбагша», «гоминьдан» «этэгээд», дайсанай тагнуулшан», «троцкист» гэжэ байжа мүнөөнэй съездын коммюнике соо тодорхойлсон тайлбарилагдаhаниинь Хитадтахи засагай түлөө тэмсэлэй мүнөөнэй шатын али тухай шанга, шэрүүн байhые бүрин гэршэлнэ. Маоизмын суртал бодолой, политическэ талаараа доройтон мухардалга, тэрэниие КПК-гай X съездын бүри ехээр hужэрөөhэн ябадал Хитадай хүтэлбэридэхи зүришэлдөөнэй гол үндэhэн ба шалтаганууд болоно, — гэжэ «Руде право» онсолон тэмдэглэнэ.

ПАРИЖ

Доромжолhон ябуулга

ТАСС

Президент Ж. Помпидугай КНР-тэ ошоод байhые харуулжа бэшэхын тула бусад француз журналистнуудтай хамта ошохо визэ «Юманите» газетын корреспондентдэ үгэхэеэ Хитадай засагаар хид арсаба.

Хитадта ошохо француз 80 журналистын дундаhаа нэгэл хүндэ — ФКП-гэй түбэй органой түлөөлэгшэдэ визэ үгэхэеэ арсаhан энэ доромжолхы ябуулгаhаа үзэжэлэн шаналжа байhан... Президентын дэргэдэхи ... лэлэй ассоциациин бю... элирхэйлэн мэдүүлбэ.

ПАРИЖ

ПЕКИН ХЭНДЭ hАЙМhАРНАБ

ТАСС

Урдань мэдээсэгдэhэнэй ёhoop, Хитадай засаг баригшад президент Ж. Помпидугай КНР ошоходо, энээниие харуулжа, тус оронhоо мэдээсэл хэжэ байха «Юманите» газетын корреспондентдэ зүбшөөл үгэбэгүй. Тинхэ зуураа, ехэ бүлэг буржуазна журналистнуудта, тэрэ тоодо француз хэблэлэй хамаhаа хархис органуудые түлөөлдэг хүнүүдтэ визэ үгэhэн байха юм.

«80 визэ үгыт гэжэ зүбшөөл эрихэдэнь, Пекинэй правительство 79-ые үгэжэ, нэгэл хүндэ — «Юманите» газетын корреспондентдэ визэ үгэхэеэ арсаа гэжэ Франциин Коммунис партиин ЦК-гай орган бэшэнэ.

«Орор», «Фигаро» гү, али «Пари-матчын» журналистнуудай Хитад ошохо болоhондо бидэ обтоно бэшэбди», — гэжэ газетэ үргэлжэлнэ. — Бусадуудай Хитадай революциин үзэн ядажа байhанаа ямаршье нюултагүйгөөр харуулха үедэнь, Хитадай революциие эрид шууд дэмжэhэн ори ганса газетэдэ — Юманите» газетэдэ Хитадай правительствын иигэжэ хорюул хэhэн ябадал эдэнэй ямар хараа шэглэл баримталдаг байhые элирхэйлэн харуулна... Пекинэй коммунис бэшэ хэблэлдэ, тэрэ тоодо, эгээ хархис газетэнүүдтэ талархажа байhыень визэ үгэхээ арсаhан ушар гэршэлнэ юм».

Франциин Компарти болон КПК үзэл сурталай ба политическэ талаар ондо ондоо hанал бодолтой байгаашье hаа, өөрынгөө хараа бодолоо доромжоhоо арсахагүйбди гэжэ «Юманите» онсолон тэмдэглэнэ.

«Юманите» газетые Хитадай правительствын иигэжэ газаашалан илгаhан ябадал «юугээршье сагааруулагдажа шадагдахагүй гэжэ» Франциин коммунистнуудай орган мэдүүлнэ.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

☐«БУРЯАД ҮНЭН»☐ 1973 оной сентябриин 9. ☐ 4-дэхи хуудаhан ☐ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР ☐ Н-00559. Заказ №...